

Oppilaskuntatoiminnan ohjaajan opas

*Heli-Maija Heikkinen
Tiina Karhuvirta*

Oppilaskuntatoiminnan ohjaajan opas

Heli-Maija Heikkinen

Tiina Karhuvirta

Oppilaskuntatoiminnan ohjaajan opas

Kirjoittajat

Heli-Maija Heikkinen

Tiina Karhuvirta

Toimitus

Tiina Karhuvirta

Graafinen suunnittelu ja kuvitus

Esa Vehmassalo

© Heli-Maija Heikkinen ja Kehittämiskeskus Opinkirjo

Lisensoitu CC BY-NC-ND.

Kustantaja

Kehittämiskeskus Opinkirjo

Paino

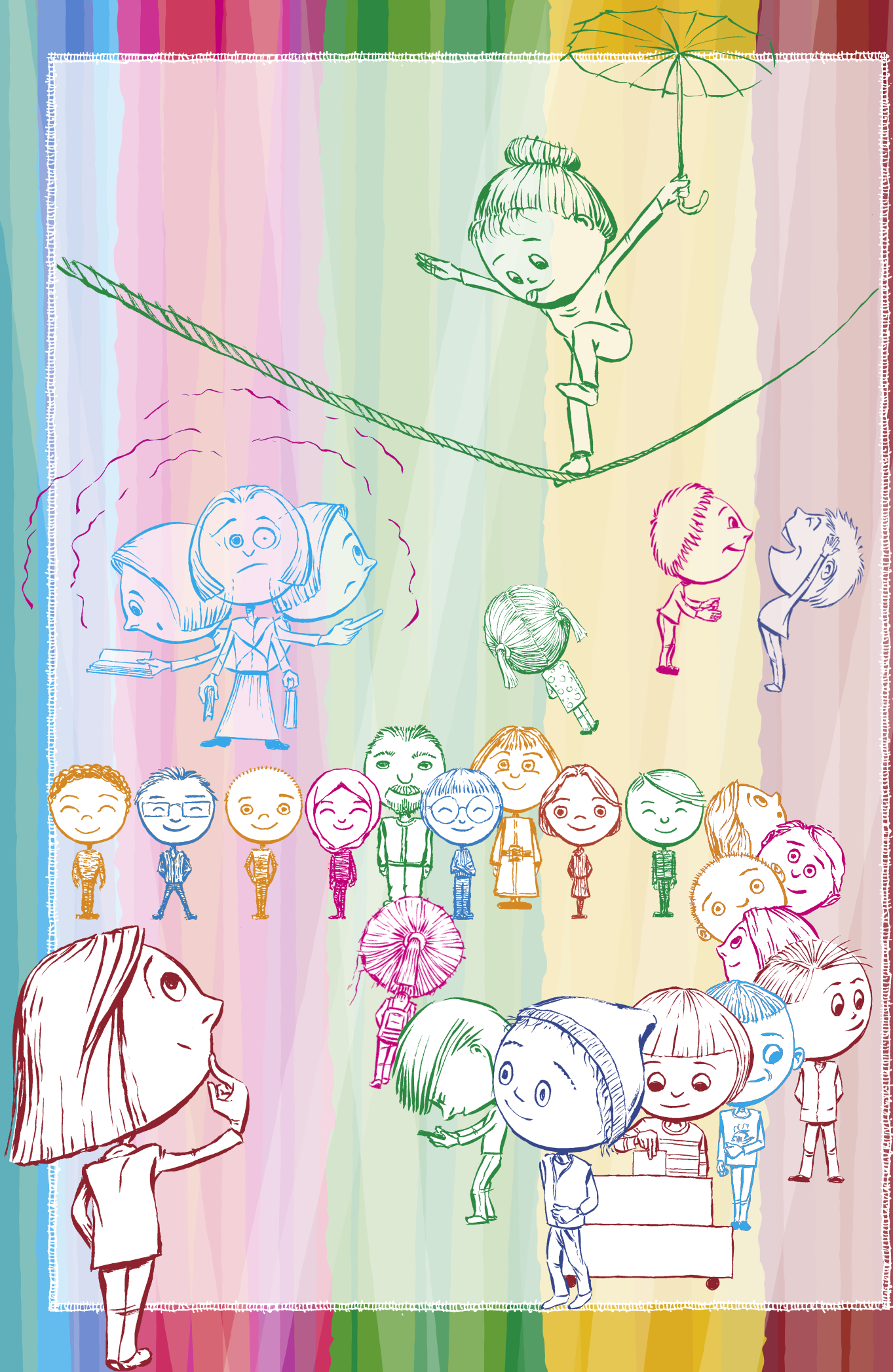
Arkmedia, Helsinki 2018

ISBN 978-952-5853-58-2 (PDF)

ISBN 978-952-5853-57-5 (painettu)

Sisällysluettelo

Johdanto	7
1. Osallistava, osallistuva oppilaskunta	9
Osallisuus ja oppilaskunnat opetussuunnitelmassa	9
Yhteistyö	10
Kouluhyvinvointi	11
Pari vinkkiä oppilaskunnan rakenteeksi	12
Oppilaskunnan toiminta	15
Entä kun... ..	16
2. Oppilaskunnan ohjaajan tehtävät	19
Tehtäväkokonaisuudet	19
Mahdollisuudet ja haasteet	21
3. Oppilaskunnan hallituksen valinta	27
Miten hallitus valitaan?	27
Luokat valitsevat edustajat hallitukseen	28
Vaalit	28
Entä kun... ..	28
4. Oppilaskunnan hallituksen toiminta	31
Hallituksen tehtävät	31
Hallituksen jäsenten roolit	34
Jäsenten palkitseminen	35
5. Oppilaskunnan hallituksen ohjaaminen	37
Ohjaajan toiminta	37
Toiminnan suunnittelu ja arviointi	39
Hallituksen kokous	40
Luokkakokoukset	42
Muut	42
Lopuksi	43
Lähteet	44

Johdanto

Sääty-yhteiskunnassa päätöksentekoon osallistuivat ainoastaan säätyläismiehet. Heidänkin vaikutusmahdollisuuksia oli rajattu sekä säätyjen että valtiovallan taholta. Vuoden 1906 eduskuntauudistuksen yhteydessä Suomeen saatiin yleinen ja yhtäläinen äänioikeus, mutta varsinaisesti demokratian toteutuminen mahdollistui vasta itsenäistymisen jälkeen. Nyt meillä on jo pitkään ollut kaikissa virallisissa vaaleissa järjestelmä, jossa jokaisella 18-vuotta täyttäneellä on mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa. Yksi äänioikeutettu, yksi ääni.

Kaikki eivät kuitenkaan äänestä. Lisäksi äänestäjien sisällä on selkeä jakautuma: Aktiivisimmin äänestävät hyvätuloiset ja korkeasti koulutetut. Etenkin nuoret äänestävät laiskasti. (Grönlund ja Wass 2016.) Kenen demokratiassa elämme?

Elina Stenvallin (2018) väitöstutkimuksen mukaan poliittisen vaikuttamisen vähäinen kiinnostus johtuu siitä, että emme huomioi lasten mielipiteitä asioissa, jotka he kokevat tärkeiksi. Tämä vaikuttaa siihen, miten lapset ja nuoret näkevät ja kokevat yhteiskunnan. Miten voisimme huomioida lasten ja nuorten tärkeiksi kokemat asiat?

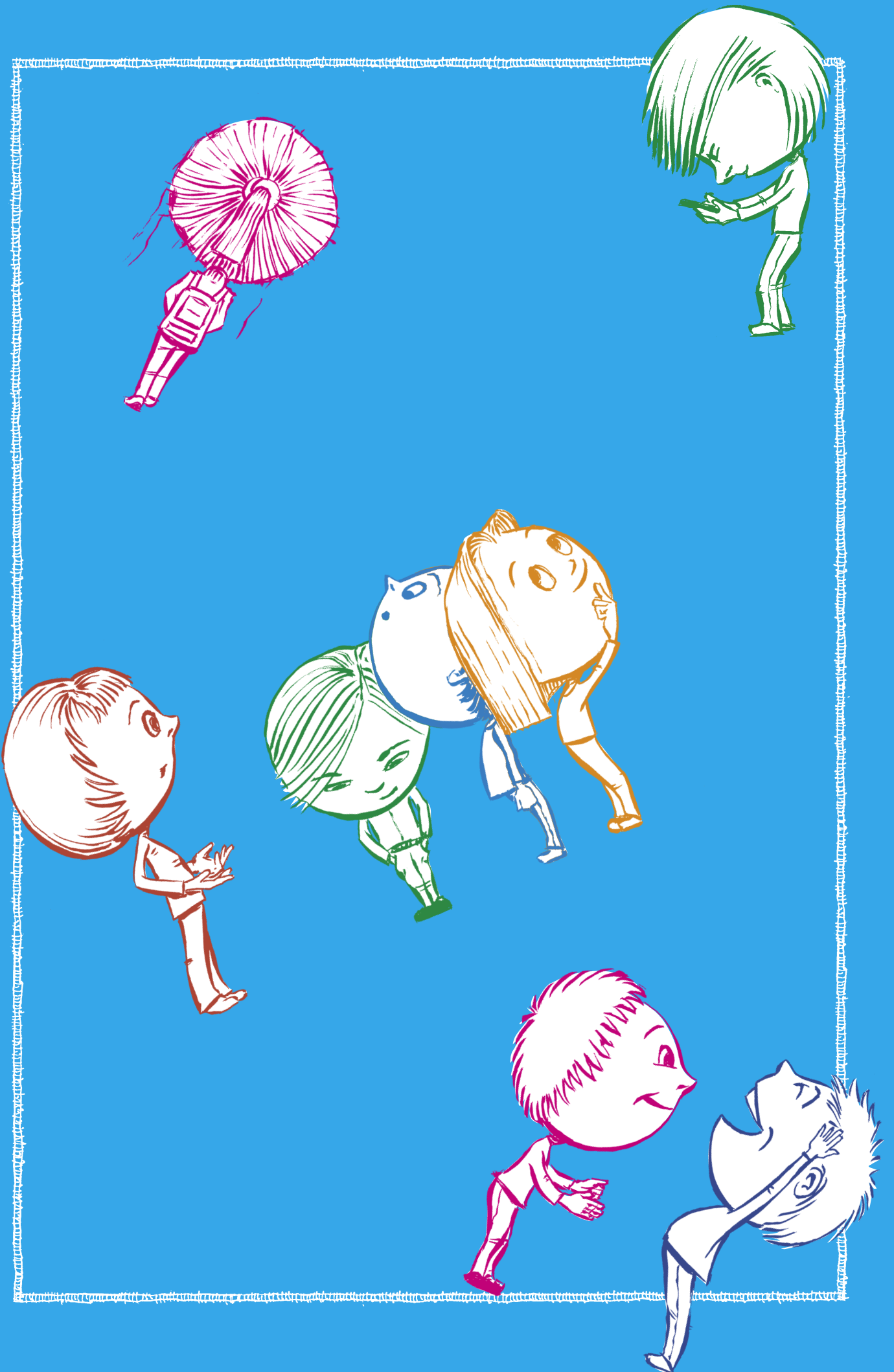
Koulu yhteiskunnan ylläpitämänä instituutiona on luonteva paikka luoda käytäntöjä ja menetelmiä, jotka mahdollistavat lasten ja nuorten osallistumisen kouluyhteisön toimintaan monella eri tasolla. Tässä kirjassa otamme tarkastelun kohteeksi ryhmämuotoisen lakisääteisen oppilaskuntatoiminnan.

Oppaan lähtökohtana on ollut käsitys siitä, että osallisuus on osa koulun hyvinvointityötä ja sen tähden olemmekin yrittäneet pitää ”kouluhyvinvointisilmälaseja” silmillämme valitessamme lähestymistapamme. Käytännön esimerkkejä on mukana joitakin ja lisää niitä löytyy omaoppilaskunta.fi -sivustolta ja aiheeseen liittyvistä some-ryhmistä. #oppilaskunta ja #oppilaskuntatoiminta ohjaa twitteerissä ajankohtaisiin aiheisiin oppilaskuntatoiminnassa.

Kirjan kirjoittamista, toimittamista ja graafista suunnittelua on tukenut Suomen Kulttuurirahasto.

Demokratiapäivänä 9.10.2018

Heli-Maija Heikkinen ja Tiina Karhuvirta

1. Osallistava, osallistuva oppilaskunta

Kuka haluaisi?

Hiljaisuus.

Kuka suostuisi?

Hiljaisuus.

Voisiko joku nyt vaan lähteä tähän, vaikka puoleksi vuodeksi?

Hiljaisuus.

Entä sitten?

Osallisuus ja oppilaskunnat opetussuunnitelmassa

Oppilaiden osallisuuden merkittävä lisääminen on tervetullut ja tarvittu uudistus suomalaisessa opetussuunnitelmassa ja pedagogisessa ajattelussa. Tällä hetkellä koulujen väliset erot ovat suuret. Toisissa kouluissa oppilaskunta- ja osallisuustoiminnalla on pitkät perinteet ja vakiintuneet toimintatavat, kun toisissa ollaan alkutaipaleella ja toiminnassa on paljon kehitettävää. Osallisuuden vahvistamiseen käytännön tasolla tarvitaan tukea.

Oppilaskunnat ovat merkittävä osa koulun osallisuuteen kannustavaa toimintakulttuuria. Ne tarjoavat mahdollisuuden oppilaiden osallistumiselle sekä vahvistavat yhteistyötä ja vuorovaikutusta koko kouluyhteisössä (POPS 2014). Oppilaskuntatoiminnan ja sen toimielinten tehtävänä on perusopetuslain mukaan edistää oppilaiden yhteistoimintaa, vaikutusmahdollisuuksia ja osallistumista. Tällaisia erilaisia toimielimiä voivat olla esimerkiksi ruoka- ja ympäristöraadit, liikuttajat tai välituntiaktivaattorit. Näin mahdollisimman moni lapsi pääsee mukaan vaikuttamaan ja osallistumaan juuri hänelle merkitykselliseen toimintaan. Oppilaskunnan toiminnan käytännön järjestely on opetuksen järjestäjän vastuulla ja vaihtelee koulujen ja kuntien sisällä.

Perusopetuksen opetussuunnitelmassa (POPS 2014) korostetaan oppilaiden mahdollisuutta osallistua opetussuunnitelman ja siihen liittyvien kokonaisuuksien, kuten lukuvuosisuunnitelman, valmisteluun mielekkäillä, oppilaiden kehitysvaiheen huomioon ottavilla tavoilla. Opetuksen järjestäjän kannalta on merkittävää, että yhteistyön oppilaiden kanssa katsotaan edistävän avointa ja rakentavaa itsearviointia. Koulussa tapahtuva monipuolinen osallisuustoiminta rakentaa oppilaiden myönteistä identiteettiä yhteisön jäsenenä. Tämän myötä oppilaat saavat mahdollisuuden kasvaa demokraattisen yhteiskunnan jäseniksi.

Osallisuus korostuu erityisesti perusopetuksen opetussuunnitelman seitsemännessä laaja-alaisessa osaamiskokonaisuudessa *Osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävä tulevaisuuden rakentaminen (L7)* (POPS 2014). Monipuolinen oppilaskuntatoiminta tukee kyseisen osaamiskokonaisuuden oppimistavoitteita. Kun oppilaskunnalle annetaan merkittävä rooli ja tila kouluyhteisössä, toimii se oppilaille läheisenä ja luonnollisena yksilön ja yhteisön kasvua tukevana oppimisympäristönä, johon kaikki yhteisön jäsenet toiminnallaan vaikuttavat. Hyvin toimiva oppilaskunta edistää vuorovaikutusta, osallistumista ja yhteisöllisen tiedon rakentamista.

Oppilaiden osallistamisen vaikutuksista tehdyn metatason tutkimuksen mukaan osallistamisella on useita myönteisiä vaikutuksia. Osallistuminen kehittää oppilaisissa esimerkiksi sosiaalisia taitoja, yhteistyötaitoja ja kompromissien tarpeen ymmärtämistä. Osallistumisella on vaikutusta lasten demokraattisten taitojen, kansalaistaitojen kehittymiseen, oppilas-aikuisen-suhteelle ja ”koulun eetokseen”. (Mager ja Nowak 2012.)

Pohdittavaa

Millaista toiminnan on oltava, jotta se innostaa oppilaita esittämään näkemyksiään, toimimaan ja vaikuttamaan omiin ja yhteisiin asioihin? (Perusopetuslaki 628/1998)

Millaista on mielestäsi Lapsen oikeuksien sopimuksen mukainen lapsiystävällinen kuuleminen ja osallistuminen?

Millaisia lapsiystävällisiä rakenteita kouluissa voisi olla?

Miten koulun kehittämät lapsiystävälliset tavat leviävät kunnassa ja valtakunnallisesti?

Yhteistyö

Jokainen oppilas on oppilaskunnan jäsen ja oppilaskunnan toimintaan kuuluu kaikki oppilaslähtöinen toiminta, mikä ei liity oppiaineisiin. Kaikki oppilaslähtöinen toiminta koulussa ei siis ole oppilaskunnan ohjaajan vastuulla, mutta hänen tulisi olla tietoinen kokonaisuudesta.

Toimivan oppilaskunnan edellytys on keskinäinen yhteistyö ja työnjako kaikkien koulun osallisuus-ryhmien ohjaajien kesken (oppilaskunnan hallitus, tukioppilaat, vertaissovitteijät ja muut toimijat). Tarkoituksena ei ole keskinäinen kilpailu vaan yhteistyö. Useissa kouluissa toimintojen ohjaajat muodostavat oman tiiminsä, jonka työnkuvaan kuuluu koulun oppilaita osallistava toiminta.

Usein kunnan sisäinen yhteistyö sekä eri koulujen että nuorisotoimen ja -valtuuston kanssa jää resurssien puutteen vuoksi vähäiseksi. Nuorten osallisuuden lisääminen ja toiminnan tehokkaampi järjestäminen kaikkien kunnan toimijoiden

kesken edesauttaa aktiivisten ja osallistuvien kansalaisten kasvua, lisää yhteisöllisyyttä ja ehkäisee syrjäytymistä. Lisäksi sirpaleisen toiminnan yhtenäistäminen tuo selkeyttä ja lisää nuorten vaikuttamismahdollisuuksia, kun toiminta yhtenäistyy ja tehostuu.

Pohdittavaa

Toimivatko osallisuus-ryhmien ohjaajat yhteistyössä sinun koulussasi?

Onko työnjako kaikkien oppilaskuntatoiminnan ohjaajien kanssa tehty?

Onko kunnassasi järjestetty yhteistyötä eri koulujen ja muiden kunnan toimijoiden kesken?

Kouluhyvinvointi

Klassinen Allardin (1976) hyvinvointimalli koostuu kolmesta perustarpeesta: elintasosta, yhteyssuhteista ja itsensä toteuttamisesta. Myöhemmin kolmijakoa on täydennetty lisäämällä siihen osallisuus (participating) (Kiilakoski ja muut 2012).

Hyvinvoinnin eri elementtien tunnistamiseksi on Konun (2002) väitöstutkimuksessa kehittämän mallin pohjalta laadittu hyvinvointiprofili. Oman kouluhyvinvointia voi selvittää www.koulunhyvinvointiprofili.fi -työkalun¹ avulla. Siinä edellä mainitut perustarpeet lisättyä terveydentilan arvioinnilla on nivottu koulun rakenteeseen.

Hyödyllinen väline kouluhyvinvoinnin kehittämiseen on myös Välivaaran, Paakkarin, Aron ja Torpan (2018) laatima malli, joka pohjautuu lasten itsensä kuvaamiin koulun hyvinvoinnin tekijöihin eli koulun rakenteellisiin tekijöihin, autonomiaan ja itsensä toteuttamisen edellytyksiin, yhdessä toimimisen edellytyksiin ja oppimisen olosuhteisiin.

Koulun rakenteelliset tekijät hahmottuvat lasten kuvauksissa koulutyön vaihtelevuuteen ja organisointiin, ruokailuun koulussa ja koulun ja koulumatkan fyysisiin olosuhteisiin. Viimeiseen sisältyy esimerkiksi välituntien toimintamahdollisuudet. Autonomian ja itsensä toteuttamisen edellytykset sisältävät esimerkiksi osallistumisen toimintaan yleisesti myös esimerkiksi osallistumisen lukujärjestyksen suunnitteluun sekä ikätasoon sopivan huolenpidon ja hyväksytyksi tulemisen kokemuksen. Yhdessä toimimisen edellytykset pureutuivat kiusaami-

www.koulunhyvinvointiprofili.fi

Oppilaiden kuvaamana kouluhyvinvointi koostuu koulun rakenteellisista tekijöistä, autonomian ja itsensä toteuttamisen edellytyksistä, yhdessä toimimisen edellytyksistä ja oppimisen olosuhteista.

1) Syksyn 2018 tiedon mukaan käytöstä peritään pieni maksu.

seen, sääntöihin sitoutumiseen, toimiviin sosiaalisiin suhteisiin ja yhteenkuuluvuuteen. Oppimisen olosuhteet lasten kuvaamina huomioivat opettajan ammatilaisena sekä yksilöllisten tarpeiden huomioimisen, työrauhan ja koulutyön kuormittavuuden. (Välivaara ja muut 2018.)

Koulun mahdollisuudet lasten ja nuorten hyvinvoinnin kehittämiseen keskittyvät oleellisesti osallisuuteen ja vaikuttamiseen eli oppilaskuntatyön ytimeen. Oppilaskuntatoiminnan systemaattinen kehittäminen edellyttää tämän sisäistämistä. Ohjaamisen haasteena voi nähdä pikemmin, kuinka oppilaskunnan hallitus osallistuu vaikkapa välituntien toimintamahdollisuuksien kartoittamiseen sen sijaan, että he toimisivat toiveiden tynnyrinä tai toteutumattomien unelmien generaattorina. Pohdittavaa riittää myös siinä, miten koko oppilaskunta pääsee osallistumaan kouluhyvinvoinnin keskeisten tekijöiden työstämiseen. Näin ajateltuna oppilaskunnan hallituksen toiminta voidaan mieltää osana yhteisöllistä oppilashuoltoa.

Pohdittavaa

Miten toiminnan ohjaaminen muuttuu, kun kysymyksen asettelu on ”miten kehitämme yhteisöämme hyvinvoivaan ja oppimista tukevaan suuntaan” sen sijaan että kysyisimme ”mitä haluat”?

Millaisia vastauksia oletat saavasi oppilailta?

Pari vinkkiä oppilaskunnan rakenteeksi

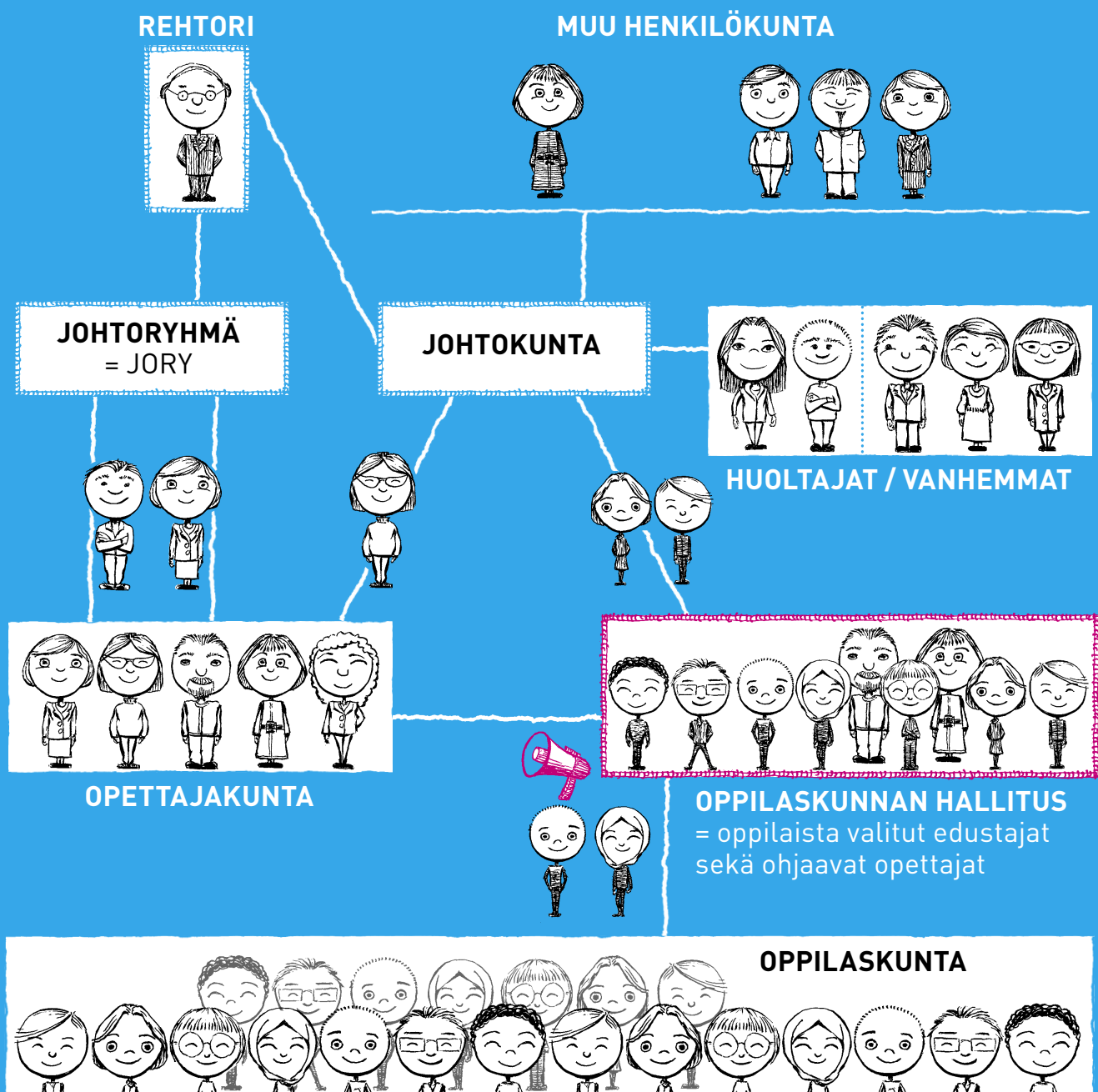
Esittelemme vinkkinä kaksi mallia, miten oppilaskunta on rakennettu.

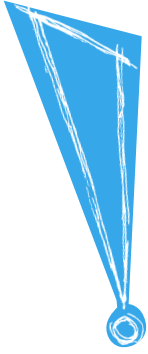
Vinkki

Alakoulussa toimivan oppilaskunnan rakenne

Oppilaskunnan hallituksen voimavaroja pyritään kytkemään osaksi koulun pitkäjänteistä kehittämistä hetkellisten tempausten lisäksi. Toiminnassa on Ruokalan kehittämisryhmä, jossa ovat mukana pari oppilaskunnan edustajaa, opettaja, keittiöhenkilökunnan edustaja ja viihtyisyystyöryhmän edustaja. Näihin kehittämistyöryhmiin voi ilmoittautua mukaan kuka tahansa oppilaskunnan jäsen luokasta. Ryhmien toimintaa tukevat ohjaavat opettajat. Vastavuoroisesti sekä luokat että oppilaskunnan hallitus ottaa ehdotuksia ja ideoita esille ja hallituksesakin niitä pohditaan, mutta yleisemmin hallitus antaa työstettyjä ideoita luokkaan, jossa ideoita työstetään erilaisin menetelmin lopulliseen äänestykseen. Mikäli luokalla ei ole käytössä oppitunteja, niin työstäminen tapahtuu nk. luokkatunnilla. On tärkeä käyttää aikaa keskusteluun ideoista ja ehdotuksista. Olemme huomanneet, että on tärkeää pohtia, miten vähemmistöön jääville ideoille käy. Voidaanko näitä jotenkin huomioida tai pyrkiä kompromissiin jollain tavalla. Näin demokratian ja äänestämisen käsitteet syventyvät.

Kuvio 1
Alakoulun oppilaskunnan rakenne. Teksti ja alkuperäinen kuvio Ari Paloniemi

Vinkki

Osallisuus Otalammella

Olemme pyrkineet lisäämään oppilaiden vaikutusmahdollisuuksia tarjoamalla erilaisia kanavia osallistumiselle. Mahdollisimman laajan osallisuuden varmistamiseksi meillä pidetään luokkakokoukset noin neljä kertaa lukukauden aikana. Niiden kautta koulun jokainen oppilas voi kertoa mielipiteensä ja päästä vaikuttamaan käsiteltäviin asioihin. Luokkakokouksissa päätetään mm. hallituksen ehdotusten pohjalta, miten oppilaskunnan varoja käytetään. Oppilaat ovat ostaneet omilla rahoillaan koululle mm. sohvia ja biljardipöydän.

Oppilaskunnan toiminnan jatkuvuuden ja sujuvuuden takia hallituksen puheenjohtaja ja sihteeri valitaan hallituksen keskuudesta toukokuussa vapaaehtoisten joukosta suljetulla lippuäänestyksellä. Muu hallitus valitaan vaaleilla syyslukukauden alussa. Vaalit pyritään toteuttamaan virallisten vaalien kaltaisesti. Kaikki halukkaat 5. – 9.-luokkalaiset voivat asettua ehdolle. Äänestys suoritetaan luokka-asteittain ja joka luokka-asteelta valitaan kaksi edustajaa yksivaiheisella suoralla vaalitavalla. 1.–4. luokissa järjestetään omia luokkakokouksia ja esille tulleet asiat hoidetaan oman opettajan kautta.

Hallituksen edustaja ja usein myös muiden osallisuusryhmien edustajat osallistuvat vanhempainiltaan, jossa oppilaat kertovat toiminnastaan. Heillä on 1–2 kertaa vuodessa tapaaminen rehtorin kanssa ja he käyvät myös kertomassa suunnitelmistaan kaikille koulun opettajille.

Lisäksi koulussa toimii lukuvuonna 2018–2019 yhdeksän erilaista osallisuusryhmää. Vertaissovittelijoiden ja tukioppilaiden toiminta kuuluu oleellisena osana koulun toimintaan. Muilta osin kerhojen ja toimikuntien rakenne on liikkuva ja pohjautuu lähtökohtaisesti nuorten aktiivisuuteen. Jokaisella ryhmällä on yksi tai useampia ohjaajia.

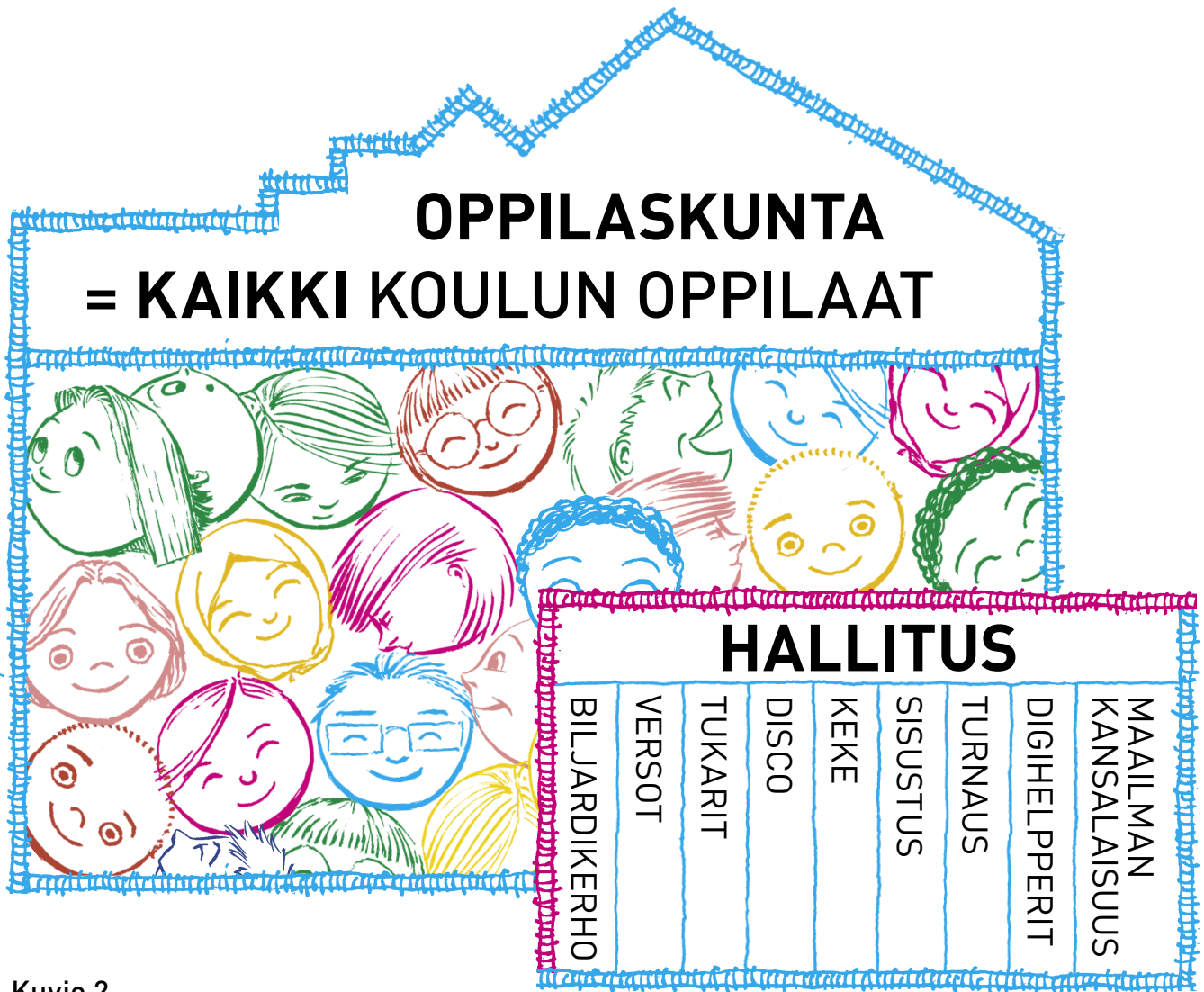
Oppilaskunta-aktiiveille järjestetään ryhmäytymispäivä syksyllä ja toiminnan suunnittelupäivä keväällä. Oppilaskunnan hallituksen kokoukset ovat noin kerran kuukaudessa oppitunnin aikana. Palkintona aktiiveille järjestetään kevätretki. Lisäksi osa osallisuusryhmistä tekee yhteistyötä eri kansalaisjärjestöjen kanssa ja heillä on mahdollisuus osallistua koulun ulkopuolisiin tapahtumiin.

Pohdittavaa

Miten oppilaskunnan toiminta muuttuu erilaisissa kouluissa?

Pääsevätkö oppilaat vaikuttamaan rakenteen kehittämiseen?

Miten saada oppilaat koulussa koulutyön ytimeen?

Kuvio 2
Otalammen koulun oppilaskunnan rakenne

Oppilaskunnan toiminta

Oppilaslähtöinen tekeminen tukee oppilaiden vaikuttamismahdollisuuksia ja luo osallisuuden tunnetta. Aikuisen rooli on merkittävä mahdollistajana ja tekemisen tukijana.

Syksyllä 2018 Facebookissa Alakoulun aarreaitta -ryhmässä käytiin keskustelua oppilaskunnan toiminnoista. Keskustelu oli vilkas ja vastaan tuli varsinainen runsaudensarvi erilaisia toimintaideoita. Ideoista nousi selkeästi esille erilaisia kategorioita siitä, mihin toiminnalla pyritään.

Sosiaalisiin suhteisiin liittyviä olivat sellaiset toimet, joilla ajateltiin rentouttavan ilmapiiriä tai jotka liittyivät yhteisölliseen toimintaan. Mukana oli opetussuunnitelmaan liittyviä kuvauksia. Koulun toimintaan ja tietysti siten myös opetussuunnitelmaan kytkeytyvät erilaiset vuotuisjuhliin tai teemapäiviin liittyvät oppilaskunnan toteuttamat tapahtumat ja tempaukset. Oppilaskunta organisoii myös erilaisia oppilaiden vastuutehtäviä ja oppilaiden taitojen esille tuomista.

Taulukko 1

Oppilaskunnan toiminnan luokittelu eri toimintakategorioihin

OPS	kierrätys, pajapäivät, lapsen oikeudet ja niistä kertominen
Vastuutehtävät	välituntilainaamo, avoimien ovien buffetin pito, mauste-pöydän hoito ruokalassa, onnenpyörä joulumyyjäisten yhteydessä, eskareitten kevätdisko yhdessä vanhempain-yhdistyksen kanssa, välituntiliikuttajat, välkkärikäveri-vuokraus, ystävänpäiväkorttitempaus, palloiluviikon kisat luokka-asteittain, koulukirjaston hoitaminen, välitunti-disko, talent-kisan tuomaristo, edustus yhteisöllisessä oppilashuoltoryhmässä
Koulun toiminta	aamunavaukset eri teemoista, teemapäivät, talviliikunta-päivän suunnittelu, harrastemessut
Tapahtumat	talent-show, liikuntaturnaukset, välitunneilla järjestet-tävät liikuntaturnaukset, runoesityskisat yhdessä runoili-jan kanssa, kirjavisakilpailuja, valokuvauskisa, leikki-mieliset kisat, lumenveistopäivä, Nenäpäivä
Juhlat	jouluradio, joululaulut, vappujuhlat, ystävänpäivän kioski, halipäivä, Halloween-kuja, tunnistatko joulupukin -kisa, hyvän mielen joulukalenteri

Pohdittavaa

Miten muutamme aikuiskeskeistä osallisuuskasvatusta oppilasläh-töiseksi?

Millaiseksi ohjaaminen muuttuisi, mikäli ohjaaja ohjaa oppilas-kunnan hallituksen laatimaan toimintasuunnitelmaa siten, että eri toimintakategoriat tulisi huomioitua?

Entä kun...

Entä kun...

Oppilaskunnan hallituksen toiminta ei suju?

Ongelmia voi olla esimerkiksi:

”Tehtävien laiminlyöminen”

”Epäasiallinen käytös koulun henkilökuntaa tai toisia oppilaita kohtaan”

”Työnjako ei suju”

”Koulun sääntöjen jatkuva rikkominen”

”Opettajien väliintulo”

Keskustele ja pyydä kirjallista palautetta hallituksen jäseniltä: Onko ryhmädynamiikassa ongelmia? Millaisiksi oppilaat kokevat vaikutusmahdollisuutensa? Miten muut oppilaat ja opettajat suhtautuvat hallituksen työhön?

Oppilaskunnan hallituksen jäsenet eivät aina tunne toisiaan. Voi olla, että henkilökemiat eivät kohtaa, eikä työnjako toimi. Ryhmytyminen ja demokratian pelisääntöjen läpikäyminen auttavat. Kaikkien ääni on otettava huomioon ja jokaisella hallituksen jäsenellä on oltava samantyyppiset mahdollisuudet vaikuttamiseen. Eri luokkien ja luokka-asteiden edustajien oma koulutus- ja ryhmytymispäivä lukuvuoden aluksi luo edellytyksiä työskentelylle. Keskinäinen luottamus ja tehtävänjako ovat avaintekijöitä onnistuneelle lukuvuodelle.

Ryhmytymiseen löytyy ohjeita omaoppilaskunta.fi -sivustolta. Materiaalia on myös Mannerheimin Lastensuojeluliiton kouluille tarkoitetuilla sivuilla. Jossain kunnissa oppilaskuntien hallitukset ovat oleellinen osa kunnan lasten ja nuorten osallistumis- ja vaikuttamisjärjestelmässä, jolloin ryhmän toimintaa vahvistetaan yhdessä nuorisotoimen kanssa. Toimiva malli arkipäivään on vaikkapa joka kokoontumisen alussa käytävä filiskierros tai tehtävien kierrättäminen.

Hallituksen työskentelyn ongelmien syynä voi olla liian aikuiskeskeinen toimintatapa. Mikäli oppilaat kokevat olevansa ”aikuisten apulaisia”, toimivansa ohjaajan antamien tehtävien toteuttajina, he eivät sitoudu tehtäviinsä kunnolla. Varmista että oppilaskunnan hallituksen toiminnan lähtökohdat ovat oppilaiden asettamia. Kysy oppilailta, mitkä ovat niitä asioita, jotka he kokevat tärkeiksi, joita he haluavat tehdä. Vastaukset voivat olla hyvinkin erilaisia, kuin aikuiset odottavat.

Koululla on myös hyvä olla selkeät, kirjoitetut säännöt kaikille osallisuusryhmille. Jokaisen nuoren tulee tietää, mitä toimintaan kuuluu ja mikä on kiellettyä. Väärinkäsitysten välttämiseksi säännöt kannattaa käydä läpi myös koulun kaikkien opettajien kanssa. Joskus odotamme oppilaskunnan hallituksen jäseniltä aivan poikkeuksellisen hyvää ja kypsää käytöstä.

Pohdittavaa:

Kenen määrittelemiä tehtäviä oppilaskunnan hallitus toteuttaa?

Millä perusteella oppilaskunnan hallituksen jäsenen voi erottaa ja kuka sen voi tehdä?

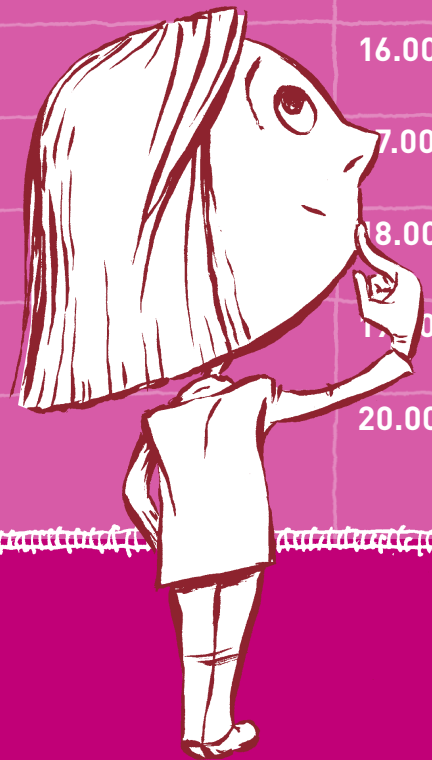
Onko oppilaskunta-aktiiveille selkeät säännöt?

Ovatko myös kaikki opettajat tietoisia niistä?

[https://www.omaoppilaskunta.fi/ryhmytyminen/ryhmytyksen-pelisaannot](#)

Kysy oppilailta, mitkä ovat niitä asioita, jotka he kokevat tärkeiksi ja joita he haluavat tehdä.

MAANANTAI	TIISTAI	KESKIVI
7.00	7.00	7.00
8.00	8.00	8.00
9.00	9.00	9.00
10.00	10.00	10.00
11.00	11.00	11.00
12.00	12.00	12.00
13.00	13.00	13.00
14.00	14.00	14.00
15.00	15.00	15.00
16.00	16.00	16.00
17.00	17.00	17.00
18.00	18.00	18.00
19.00	19.00	19.00
20.00	20.00	20.00

2. Oppilaskunnan ohjaajan tehtävät

Opettajan työpäivä on täynnä päällekkäisyyksiä ja jatkuvia keskeytyksiä. Oppilaskunnan ohjaajalla keskeytyksiä tulee lisäksi sekä oppilaskunta-aktiivien että koulun muun henkilökunnan taholta. Ohjaustyö sisältyy pääsääntöisesti koulupäivään, joka jo itsessään on hyvin intensiivinen. Oppilaskunnan ohjaajan työpäivän suunnittelu ja oman tehtäväkentän määrittelyminen on ensiarvoisen tärkeää.

Tehtäväkokonaisuudet

Ohjaavan opettajan tehtävä on tukea oppilaskunnan toimintaa. Oppilaskunnan ohjaajan työpanos kohdentuu useimmin oppilaskunnan hallituksen toiminnan tukemiseen ja hänellä on merkittävä rooli tuoda esille oppilaiden oikeutta osallistua kouluyhteisön kehittämiseen.

Joissakin kouluissa ohjaamisesta vastaa työpari, joskus toimintaa ohjaa yksi henkilö. Mikäli oppilaskunta muodostuu useammasta koulusta, ohjaajina oletettavasti toimivat opettajat jokaisesta mukana olevasta koulusta. Yhtenäiskouluissa on toimivana ratkaisuna koettu se, että työparina on ala- ja yläluokkien opettaja. Joissakin tapauksissa oppilaskuntaa voi ohjata koulussa työskentelevä koulunuo-
risotyöntekijä.

Oppilaskunnan ohjaavan opettajan roolia nimenomaan ohjaajana on syytä korostaa. Tällä pystytään vaikuttamaan siihen, ettei toiminta tule korostetun aikuiskeskeiseksi. Ohjaaja on kanssakulkija, tukija ja kannustaja. Ohjaavan opettajan merkittävin tehtäväkenttä on oppilaiden osallisuuden edistäminen. Hän ohjaa hallituksen työskentelyä siten, että hallituksen toiminta edistää omalta osaltaan oppilaiden yhteistoimintaa.

Pystyäkseen tukemaan oppilaiden vaikutusmahdollisuuksien edistämistä, on ohjaajalla merkittävä rooli suhteessa rehtoriin, opettajiin ja koulun muihin työntekijöihin. Hän huolehtii myös siitä, että vanhemmat ovat tietoisia oppilaskunnan toiminnasta ja tavoitteista. Kolmas iso ja merkittävä tehtäväkokonaisuus on oppilaiden ja opetuksen järjestäjien välisen yhteistyön kehittäminen. Hän toimii linkkinä oman koulun oppilaiden, oppilaskunnan hallituksen ja opetusviraston välillä. Kokonaisuus sisältää usein myös yhteistyötä kunnan muiden koulujen oppilaskunnan ohjaavien opettajien välillä.

Ohjaaja on kanssakulkija, tukija ja kannustaja.

Neljäs tehtäväkokonaisuus muodostuu oppilaskunnan hallituksen toiminnan ohjaamisesta. Siihen liittyy hallituksen työskentelyn sujuvuuden takaaminen ja työskentelyaikataulun laatiminen yhdessä hallituksen kanssa. Hän pitää huolen, että sovitut kokoukset järjestetään, ohjaa, tukee ja kannustaa hallituksen työskentelyä sekä varmistaa tarpeellisten asiakirjojen laatimisen (toiminnan suunnittelu, kokousmuistiot, toiminnan arviointi). Hän myös huolehtii, että toiminta on koulun järjestyssääntöjen mukaista, eikä loukkaa kenenkään oikeuksia tai riko lakia, mahdollisia rahavaroja käsitellään huolellisesti ja toiminta on muutoinkin vastuullista.

Oppilaskunnan ohjaajan toimenkuvan selkeyden kannalta on tärkeää käydä läpi kouluyhteisön odotukset² ohjaajan toiminnalle. Vähintään yhtä tärkeää on määrittää ohjaajan tehtävät koulun tai kunnan sisällä. Se selkeyttää ohjaajan työtä sekä tukee työhyvinvointia. Mikäli tehtävän määrittely on ”oppilaskunnan vetäminen”, tarkenna sitä. Tehtäviä suunniteltaessa kannattaa huomioida, että laki korostaa kaikkien oppilaiden osallisuutta, oppilaskunnan kuulemista ja oppilaiden mielipiteen huomioimista sekä oppilaiden osallisuutta koulutyön suunnittelussa.

Omien rahavarojen kerääminen oppilaskunnalle on ohjaajan kannalta haasteellinen erityisesti vastuukysymysten osalta. Mikäli tämä on mielestänne aivan välttämätöntä, niin ohjaajan on sovittava tästä tarkoin koulun rehtorin kanssa vastuukysymysten vuoksi.

2) Oppaan lopussa on liitteenä lomake Kysely oppilaskunnan toiminnasta, jolla voi koota odotuksia, toiveita ja ehdotuksia konkreettiseksi toiminnaksi oppilailta, oppilaskunnan hallituksen jäseniltä, opettajilta, koulun muulta henkilökunnalta ja huoltajilta.

Vinkki

Koulussamme oppilaskunnan ohjaaja on luonut oppilaiden kanssa käytänteitä. Rehtorimme on antanut vapaat kädet sitä rakentaa.

Ohjaavan opettajan perehdytystä oppilaskunnan toimintaan ei ole ollut, vaan perehdytys on tapahtunut Opinkirjon oma oppilaskunta -sivustoa tutkimalla ja lukemalla. Ohjaamisesta ei ole maksettu erikseen, mutta ohjaavana opettajana toimiminen huomioidaan pisteytettäessä työn vaativuutta ja korvaus määräytyy tämän mukaan.

Olemme luoneet oppilaskunnan jäsenten kanssa toiminnan käytäntöjä ja oppilaskunnan toiminnan sisältöjä. Vakiintuneita käytäntöjä ovat oppilaskuntavaalit luokissa, neljästi vuodessa oppilailla on mahdollisuus osallistua pajapäivien pajojen pitämiseen yksin tai yhdessä, ruokakysely, 6.lk järjestää pienille Halloween radan, ystävänpäivän talent-tapahtuman ja halipassin järjestelyt. Suojatiehanke vanhempainneuvoston kanssa on edelleen agendalla. Oppilaskunta huolehtii myös Nälkäpäivä-keräyksestä.

Kokouksia on tarpeen mukaan noin kuudesti vuodessa. Oppilaat voivat toivoa myös kokousta. Oppilaat ovat tehneet aloitelaatikon ja jokainen aloite käsitellään kokouksissa. Hallituksen jäsenet tiedottavat luokissa. Kokousaika on välituntisin, jolloin kuljetusoppilaat pääsevät mukaan. Yleensä kokous järjestetään perjantaina.

Pia Ruuhi-Liimatainen

Kehittämiskeskus Opinkirjon Keski-Suomen aluekoordinaattori, luokanopettaja Hankasalmen koulu

Pohdittavaa:

Onko sinun koulussasi määritelty oppilaskunnan ohjaajan toimenkuva?

Mahdollisuudet ja haasteet

Opinkirjo on toteuttanut vuosien aikana useita erilaisia koulutuksia. Olemme keskustelleet ja koonneet erilaisia mahdollisuuksia ja haasteita oppilaskunnan toiminnan järjestämisessä ja kehittämisessä. Tässä osiossa hyödynnämme tietoa, jota olemme saaneet teiltä.

Toimintaa mahdollistavissa asenteissa miltei aina nousee tärkeimmäksi koulun johdon positiivinen asenne. Samoin kollegoiden myönteiset asenteet ja sen mukanaan tuoma innostava ja kannustava ilmapiiri koulussa on koettu tärkeäksi toiminnan mahdollistajaksi. Vasta tämän jälkeen yleensä nostetaan esille oppi-

laiden asenteet. Toki, mikäli oppilaat ovat ”ajattelevia”, vastaanottavaisia, innostuneita ja asioita seuraavia on oppilaskunnan toiminnalla hyvä kasvupohja koulussa. Ja joskus vain on niin, että oppilaiden mielestä ”vaihtelu virkistää”. Samaan ryppääseen tulevat koulu yhteisön ulkopuolella olevat mielipidevaikuttajat kuten media, kaverit, vanhemmat ja muut läheiset. Mainintoina toimintaa mahdollistavina asioina mainitaan myös sitoutuminen, sujuva tiedonkulku ja toiveiden toteutuminen.

Pelkät asenteet eivät tietenkään riitä toimivan oppilaskunnan järjestämiseen. Koulun toimintaa ohjaava opetussuunnitelma on vahvistanut oppilaiden osallisuuden, osallistumisen ja vaikuttamisen merkitystä kouluhyvinvoinnin rakentajana. Koulun hyvinvointisuunnitelmat ja hyvinvoinnin kehittämissuunnitelmat ovat tukeneet oppilaskuntatoiminnan kehittämistä. Oppilaiden mukanaolo koulun

Hyvä ohjaaja on innostunut, innostava ja helposti lähestyttävä ja ohjaa toimintaa omasta halustaan.

työryhmissä ja vastuulliset tehtävät välituntitoiminnassa, kouluruokailun kehittämisessä tai kestävästä kehityksen ryhmässä on koettu oppilaskunnan toimintaa tukevin rakenteina. Systemaattisen vuorovaikutuskulttuurin rakentaminen osana yhteisöllistä oppilashuoltoa, konkreettiset päätösvallan asiat ja oppilaskunnan hallituksen työskentelyn arvostaminen ja osallistujien palkitseminen ovat toimintaa edesauttavia asioita. Toimintaa edistävät myös joustavat toimintamallit lukujärjes-

tysten ja valvontojen suhteen. Myös jatkuvuus, suunnitelmallisuus, riittävät resurssit (aika, henkilöt, materiaalit) ja selkeät vuosisuunnitelmat mahdollistavat hyvän oppilaskuntatoiminnan.

Toimintaa vaikeuttavat puolestaan opettajatovereiden ”hällä-väliä”-asenteet, kodin, kavereiden ja median nuivat asenteet, politisoitumisen pelko tai se, että kaikki toiveet on ”torpattu”. Meille on tullut ilmi, että osalla ohjaajia voi olla myös motivaatio-ongelma tai se, että teemme liian helposti oletuksia oppilaskuntatoimintaan ”soveltuvista” tai ”sopimattomista” oppilaista. Asenteissa on vallalla myös kyynisyyttä ja koetaan, ettei asioihin kuitenkaan voi vaikuttaa.

Toimintaa vaikeuttaviin rakenteisiin puuttuminen voi ehkä olla jotenkin selkeämpää, kuin kyynisiin asenteisiin. Resurssien ja jatkuvuuden puute nousee melkein aina esille, kun keskustellaan oppilaskuntatoiminnan kehittämisen esteistä. Jossain kouluissa arkiset rakenteet eivät ole kovinkaan joustavia ja toiminta törmää lukujärjestysteknisiin ongelmiin, byrokraatiaan tai siihen, että koulussa on paljon ”kilpailevia” projekteja. Oppilaskuntatoiminnan kehittämistä voivat estää myös hallituksen valinnassa käytetyt epämääräiset tavat tai yksinkertaisesti se, että oppilaskunnalla on varsin rajalliset mahdollisuudet vaikuttaa haluamiinsa asioihin.

Olemme koonneet hyvän ohjaajuuden piirteitä keskusteluissa ohjaajien ja oppilaiden kanssa koulutuksissa ja oppilaskuntien yhteisissä tilaisuuksissa. Hyvä ohjaaja on samaan aikaan joustava ja idearikas. Joustava siten, että ei aja läpi omia

ideoitaan, mutta idearikas, jolla on toiminnan mahdollisiin suvantovaiheisiin tarjolla ideoita toteutettavaksi. Hän on innostunut, innostava ja helposti lähestyttävä ja ohjaa toimintaa omasta halustaan. Hyvä ohjaaja luottaa oppilaisiin ja antaa sopivasti vastuuta, mutta huolehtii samalla oppilaskunnan toiminnan suunnitelmallisuudesta ja järjestelmällisyydestä.

Taulukko 2. Oppilaskunnan toimintaa mahdollistavat ja vaikeuttavat asenteet ja rakenteet

	MAHDOLLISTAVAT	VAIKEUTTAVAT
ASENTEET	<ul style="list-style-type: none"> - aikuisyhteisön tuki - johdon ja opettajien positiiviset asenteet - hyvä kannustava rehtori - innostus, innostuneet opet - kodin/kavereiden/median asenteet - oppilaat vastaanottavaisia, innostuneita, seuraavat asioita - motivaatio - sitoutuminen - toiveiden toteuttaminen - sujuva tiedonkulku 	<ul style="list-style-type: none"> - osalla opettajista hällväliä-asenne - kodin/kavereiden/median asenteet - poliittisuuden pelko - toiveiden torppaus - oletus hyvistä ja huonoista oppilaista - ohjaavien opettajien motivaatio - oppilaskuntatyö lisätyö - kyynisyys, en voi kuitenkaan oikeasti vaikuttaa asioihin
RAKENTEET	<ul style="list-style-type: none"> - koulun sisäiset ryhmät - uusi ops - hyvinvointisuunnitelma ja -projekti - koulun ulkopuolisten yhteistyötahojen kanssa toimiminen - joustavat toimintamallit (lukujärjestys, valvonnat ym.) - selkeä vuosisuunnitelma - tietyt konkreettiset päätösvallan tasot - oppilaskunnan hallituksen palkitseminen - selkeä vuorovaikutuskulttuuri oppilaskunnan hallituksen ja oppilaiden välillä - runsaat resurssit: aika, raha, henkilöitä, aineistot ja matskut - jatkuvuus 	<ul style="list-style-type: none"> - ohjaavan opettajan ajanpuute - rajalliset määrärahat - jatkuvuuden puute - lukujärjestystekniset seikat - oppilaskunnan valinnan menet - vaikutusmahdollisuudet - ohjaavien opettajien korvaus - jatkuvuus – vetäjävalinnat - luokan ja OKH:n käsittelyn aika - LO- ja RO-tunnit - kiire, aikatauluongelmat, lukujärjestystekniset ongelmat, koulun arkiset rakenteet eivät ole kovin joustavia - yhteisen historian puute ja erilaiset käytänteet - ”kilpailevat” projektit

Oppilaskunta tarvitsee

- koko koulun tuki
- tiedottaminen puolin ja toisin
- hyvä suunnittelu
- avoin toiminta helpottaa tekemistä
- koulun henki / yhteisöllisyys
- yhteistyö muiden osallisuusryhmien kanssa
- vastuun jakaminen
- perehdytyskäytännöt
- sovitut dokumentointikäytännöt

Pohdittavaa

Mitkä asiat kuuluvat hoidettavakseni?

Mikä on se ajankohta päivästä / viikosta, jolloin hoidan oppilaskunnan asioita?

Millaisia yhteydenpitotapoja käytän?

Miten pystyn vähentämään päällekkäisyyksiä ja keskeytyksiä?

Entä jos oppilaskunnan ohjaaminen huomioitaisiin välituntivalvonnassa?

Palkkioista

Oppilaskunnan ohjaamisesta maksettavien palkkioiden käytäntö on kirjava alakoulujen osalta. Yläkouluissa ja lukioissa ohjaamisen palkkiot määräytyvät OVETESin mukaan.

Vinkki

Kokoa oppilaskunnan toiminnasta kansio, joka on helposti jaettavissa tai siirrettävissä ohjaajien kesken. Kokoa haluamaasi muotoon paperisena tai sähköisenä ainakin seuraavat dokumentit

Toiminnan perusta

- 1) Perusopetuslaki 47 a §

Toimintaa käytännössä ohjaavia asiakirjoja

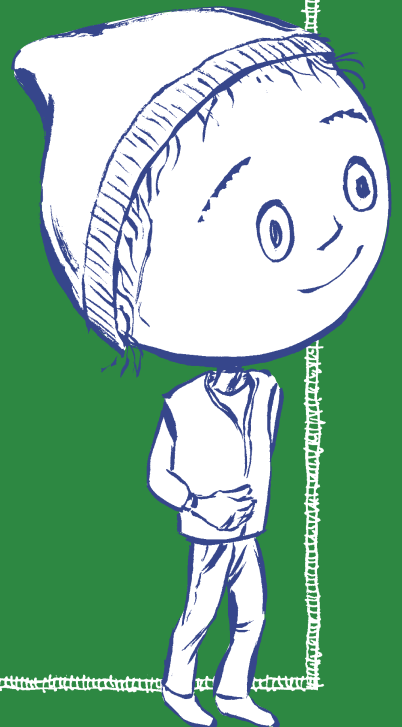
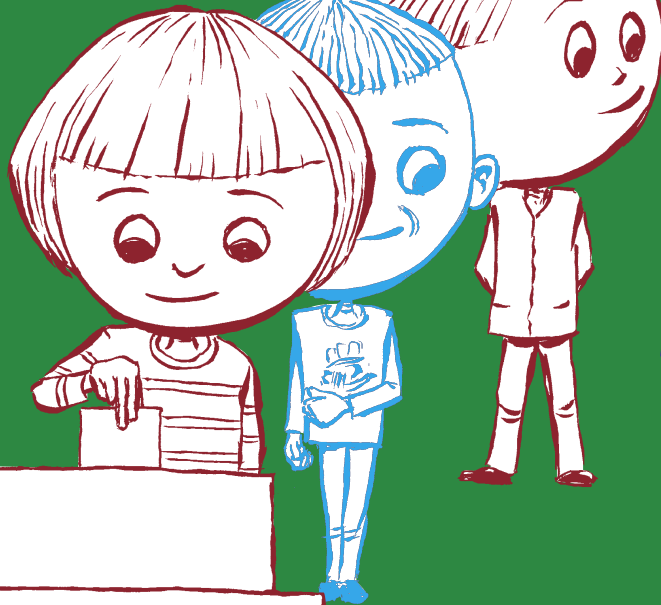
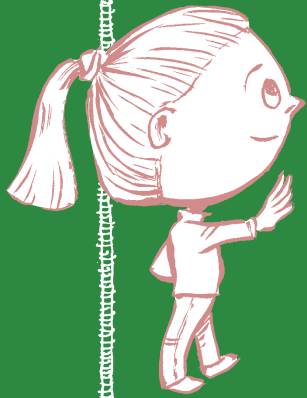
- 2) Kunnan opetussuunnitelman toiminnalle asettamat tavoitteet
- 3) Koulun opetussuunnitelman oppilaiden osallisuuteen liittyvät kirjaukset
- 4) Hallituksen asiakirjat
 - a) hallituksen jäsenten valintaan liittyvät asiakirjat
 - b) hallituksen toimintaan liittyvät asiakirjat
 - I) asialistat ja kokousmuistiot
 - II) toimintasuunnitelmat
 - III) toiminnan arviointiin liittyvät muistiot
 - IV) diplomipohjat hallituksen jäsenille

Toimintaa taustoittavia virallisia ohjeita

- 5) Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet
Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa oppilaiden osallisuus on ulotettu läpi koko asiakirjan ei siis vain laaja-alaisiin taitoihin.
- 6) Perusopetuksen laatukriteerit. Perusopetuksen, perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnan sekä koulun kerhotoiminnan laatukriteerit. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2012:29. Luvussa osallisuus ja vaikuttaminen esitetyt kriteerit ovat edelleen sovellettavissa.
- 7) Opetushallituksen ohjeita
-Ohjeita ja vinkkejä on koottuna edu.fi -palveluun
- 8) Lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti nro 12 (2009)
Lapsen oikeus tulla kuulluksi

Muuta hyödyllistä

- 9) Messuilta ja koulutuksista kerätyt esitteet
- 10) Oppilaskuntatoiminnan oppaat
-Omaoppilaskunta.fi -sivusto on Kehittämiskeskus Opinkirjo ylläpitämä oppilaskuntatoiminnan ohjaajille tarkoitettu päivittyvä sivusto.
- 11) Demokratiakasvatukseen liittyviä oppaita ja aiheeseen liittyviä artikkeleita

3. Oppilaskunnan hallituksen valinta

*”Mä haluan päättää”
”Pääsee pois tunneilta”
”Saa uusia kavereita”
”Muutan koulua”
”Oppilaskunnan ohjaaja on paras ope”
”Siellä tehdään kivoja juttuja!”*

Miten hallitus valitaan?

Oppilaskunnan hallituksen valinnasta keskustellaan usein oppilaskuntatoiminnan ohjaajien kanssa. Joskus hallituspaikoille valitaan vuodesta toiseen samat oppilaat ja joskus taas hallitus vaihtuu vuosittain. Kummassakin mallissa on hyvät ja huonot puolet.

Opinkirjo toteutti keväällä 2018 tiiviin kyselyn oppilaskuntatoiminnasta. Kyselyyn saattoi törmätä oppilaskuntatoimintaa käsittelevissä Facebook-ryhmissä, kuntien osallisuusohjaajien ryhmässä tai Nuorten parlamentti -toiminnassa. Kyselyyn vastanneita on niukasti, eikä sen perusteella voida tehdä laajoja johtopäätöksiä.

Luokat valitsevat edustajat hallitukseen

Kyselyyn vastanneista oppilaista noin 64 % kertoi, että heidän kouluissaan luokka valitsee keskuudestaan luokan edustajan hallitukseen.

Suurimmassa osassa kouluista oppilaskunnan hallitus muodostetaan kokoamalla se luokkien edustajista. Luokan edustaja valitaan vapaaehtoisista ehdokkaista suljetulla lippuäänestyksellä.

Vaalit

Noin 36% kyselyyn vastanneista kertoi, että heidän kouluissaan järjestettiin oppilaskunnan hallituksen vaalit.

Vaalit voivat koskea koko koulua ja kaikkia luokka-asteita, jolloin valitaan suoralla yksivaiheisella vaalilla oppilaskunnan hallitus. Vaihtoehtoisesti voidaan valita joka luokka-asteen edustajat erikseen, jolloin varmistetaan kaikkien ikäryhmien tasavahva edustus hallitukseen.

Vaalien järjestäminen tukee osallistumis- ja vaikuttamiskasvatusta sekä tuo vaalijärjestelmän ja äänestämiskäytänteet tutuiksi. Ehdokasasettelu voidaan toteuttaa siten, että kaikki halukkaat voivat asettua ehdolle. Vaalit toimitetaan suljetulla lippuäänestyksellä ja äänestyksessä eniten ääniä saaneet valitaan hallituksen jäseniksi. Tällöin ei voida varmistaa, että jokaiselta luokalta valitaan jäsen hallitukseen. Vaihtoehtoisesti vaalit voidaan toteuttaa luokkien edustajien kesken.

Hallituksen jäsenten valinnan merkityksellisyyttä voi korostaa ehdokkaiden kampanjoinnilla julistein ja puhein. Kampanjointiaika ja -tapa vaihtelevat sen mukaan, miten koulussa on päätetty jäsenet valita. Pidempi aika kannattanee varata, mikäli hallituksen jäsenet valitaan koko koulun oppilaiden kesken. Lyhyempi aika saattaa olla paikallaan, mikäli äänestetään jäsen omasta luokasta. Tapoja on monia. Ehdokkaiden kesken voidaan järjestää esimerkiksi vaalipaneeli ja ehdokkaat voivat kampanjoida ajamiensa tavoitteiden puolesta.

Äänestäminen järjestetään mahdollisimman paljon virallisten vaalien kaltaiseksi. Vaalit voidaan järjestää yhdellä kertaa, vaikka eri luokka-asteet äänestäisivätkin vain oman luokka-asteensa ehdokkaita. Silloin voidaan käyttää esimerkiksi erivärisiä äänestyslippuja eri luokka-asteen edustajille.

Entä kun...

Koululla on hyvä olla selkeät käytänteet ja ohjeet vaalikampanjointia ja ehdokasasettelua varten. Esille nousevat kysymykset ovat niitä, jotka ovat esillä myös virallisissa valtakunnallisissa vaaleissa, joten kannattaa kertoa, millainen toiminta

niissä on kielletty ja miksi. Lisäksi kampanjoinnin säännöt olisi hyvä käydä läpi kaikkien ehdokkaiden kanssa. Mitä saa tehdä, mitä ei.

Ongelmia kampanjoinnissa ja vaaleissa voi olla esimerkiksi:

- ”ehdokkaiden dissaaminen”
- ”vaalimainosten töhriminen”
- ”kampanjointi kesken äänestystä”
- ”lahjontaa ja uhkailua”
- ”pilailuäänestys”

Vuodet eroavat toisistaan. Joinakin vuosina kampanjointi voi olla kiihkeää ja koululla järjestetään paneelikeskusteluja yms. Seuraavana vuonna seinille ei tahdo ilmaantua edes vaalimainoksia. Joskus ehdokkaiden mainokset töhritään tai ehdokas tarjoaa lahjuksia äänistä. Aika usein käydään läpi, millä perusteilla äänestetään ja miten ehdokas voi haalia itselleen kannatusta. Aika paljon samansuuntaisia keskusteluja kuin virallisissa vaaleissa.

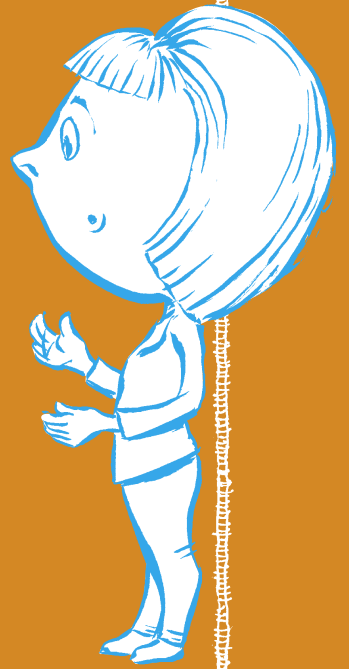
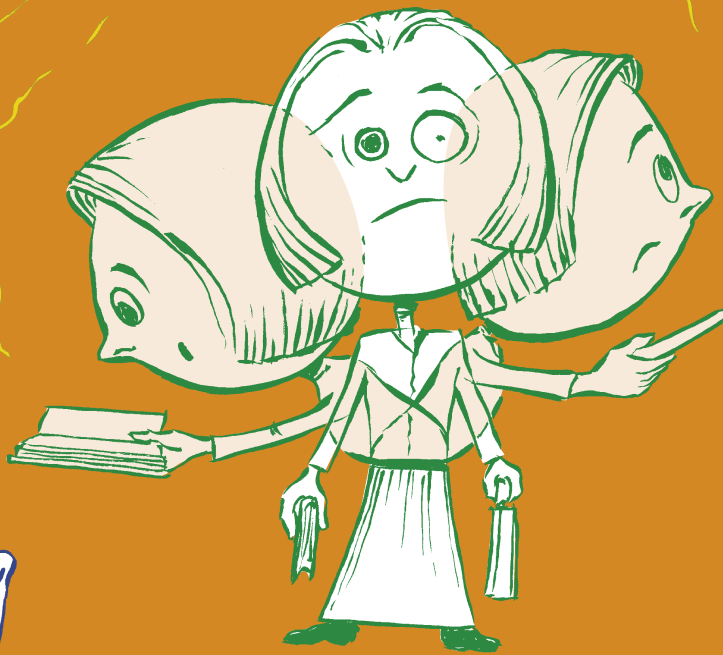
Mikäli samoja ongelmia toistuu vuodesta toiseen, kannattaa kartoittaa oppilaiden kokemuksia vaikuttamisesta. Tunne osattomuudesta ja omien vaikutusmahdollisuuksien kapeudesta saa aikaan häiriökäyttäytymistä. Älä luovuta, jos vaalit eivät toimi. Mieti toiminnan suuntaa ja neuvottele oppilaiden ja koulun muun henkilökunnan kanssa erilaisista toimintatavoista.

Pohdittavaa

Millaisiksi oppilaat kokevat vaikutusmahdollisuutensa koulussa?

Kuka saa vaikuttaa?

Mitkä ovat ne perusteet, joilla sallimme tai estämme oppilaan vaikuttamisen koulussa?

4. Oppilaskunnan hallituksen toiminta

Hän on mukana hallituksessa ja kaikissa muissakin osallisuusryhmissä.

Hän tekee, osaa ja osallistuu, on vastuuntuntoinen ja luotettava.

Hän myös stressaantuu ja uupuu tehtäviensä alle, niitä on aivan liikaa...

Tunnistatko?

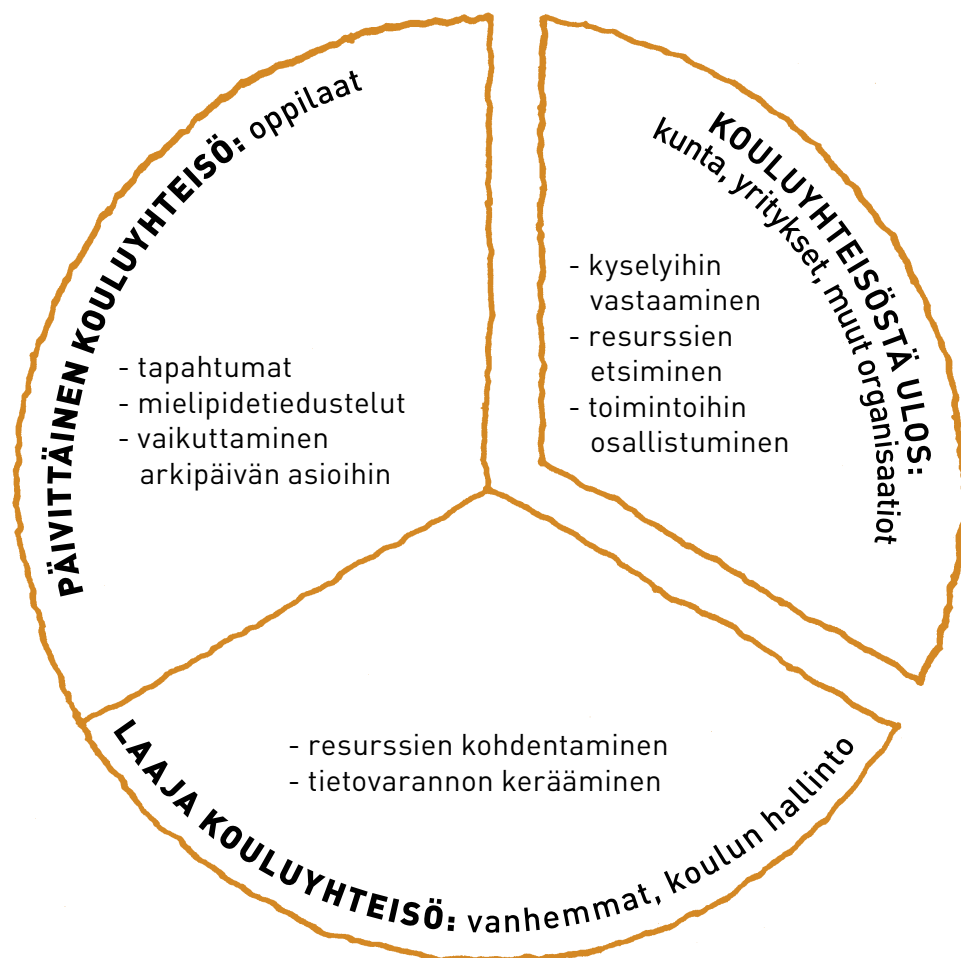
Oletko itse samanlainen?

Hallituksen tehtävät

Oppilaskunnan hallituksen tehtävät vaihtelevat kouluittain ja mahdollisesti myös vuosittain. Oppilaat saavat yleisesti vaikuttaa luokan ja koulun sääntöihin, kouluruokailuun, juhlien järjestämiseen, kouluympäristöön, teemapäiviin, erilaisiin projekteihin ja koulun kerhotoimintaan. Vähemmässä määrin oppilaat ja opiskelijat ovat saaneet vaikuttaa opetussuunnitelmaan, mutta he ovat saaneet vaikuttaa opetuksen toteuttamiseen liittyviin seikkoihin. Opetushallituksen selvityksen mukaan peruskouluissa noin kolmannessa osassa oppilaat ovat saaneet vaikuttaa koulun muuhun kehittämiseen. Oppilaat ovat saaneet vaikuttaa selvityksen mukaan oppilaskuntatoiminnan kehittämiseen, koulun erilaisiin ohjelmiin, lehtitilauksiin, viestintään ja välituntien järjestelyihin. Mahdollisuuksia vaikuttaa on ollut myös päivätyökeräyiskohteiden valintaan, koulun kioskin toimintaan, retkiin ja yleisiin hankintoihin. (OPH 2011.)

Opetushallituksen selvityksessä tiedusteltiin myös koulun oppilaiden vastualueita. Luettelossa on huomioitu koko peruskoulu. Joitakin painotuseroja suhteessa eri luokkatasoihin voi olla. Oppilaille on jaettu vastuuta seuraavissa asioissa: koulun juhlat, teemapäivät, erilaiset keräykset, kummioppilastoiminta, tukioppilastoiminta, avustaminen erilaisissa toiminnoissa (välitunti, ruokailu), vertaissovittelu, kerhotoiminta, ympäristöryhmät, ruokaraati, koulu-järjestö-yhteistyö, koulu-yrittäjä-yhteistyö. (OPH 2011.)

Oppilaskunnan tehtäviä tai yleisesti oppilaskunnan toimintaa on tutkittu melko vähän. Karhuvirran ja Lestisen artikkelissa (2015) jaoteltiin oppilaskuntatoimintaa seuraavasti kolmeen eri lohkoon sen mukaisesti, kohdentuiko toiminto kouluyhteisön sisään vai suuntautuiko se kouluyhteisöstä ulospäin. Kouluyhteisö oli jaettu päivittäiseen yhteisöön ja laajaan yhteisöön.

Kuvio 3

Oppilaskunnan toiminnan suuntautuminen kouluyhteisössä ja kouluyhteisön ulkopuolelle. Lähde: Karhuvirta ja Lestinen (2015).

Opinkirjon keväällä 2018 toteuttamassa kyselyssä oli avokysymys: ”Mitä oppilaskunnan hallituksen tehtäviin voisi kuulua?” Vastausten perusteella hallituksen tehtävät voidaan jakaa viiteen eri kokonaisuuteen: Tapahtuminen ja tekemisen

järjestäminen, koulun viihtyisyyden kehittäminen, vaikuttaminen koulun päätöksiin, tiedon keruuseen liittyvät toiminnot ja vaikuttaminen opetuksen sisältöön.

Opinkirjon kyselyn vastaajina oli oletettavasti oppilaskunnissa aktiivisesti toimivia oppilaita, joiden näkemyksen mukaan oppilaskunnan osallisuustoiminnan laajimman tehtäväkentän muodostaa osallisuuden sosiaaliseen ulottuvuuteen (Kiilakoski ja muut 2012) liittyvät asiat. Vaikuttaminen tapahtumiin ja niiden järjestäminen on usein mielletty hieman toissijaiseksi toiminnaksi, mutta oppilaan kannalta tällainen vaikuttamistoiminta on kuitenkin oman yhteisön hyvän edistämistä. Myös tässä toimintamuodossa opitaan paljon erilaisia taitoja, joita aktiivinen kansalainen tarvitsee.

Monipuolisessa oppilaskuntatoiminnassa on mukana myös osallisuuden niin kutsuttu poliittinen ulottuvuus (Kiilakoski ja muut 2012), joka tarkoittaa erityisesti sitä, että osallistujalla on mahdollisuus vaikuttaa yhteisön päätöksentekoon. Oppilaskunnalla on lain ja opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti oltava mahdollisuus myös tällaiseen vaikuttamistoimintaan. Opinkirjon toteuttamassa kyselyssä (2018) vastaajat kertoivat, että hallituksen tehtäviin voisi kuulua vaikuttaminen koulun tavalliseen arkeen, kannan ottaminen asioihin, jotka koskettavat oppilaita, lasten äänen tuominen kuuluviin koulun aikuisille ja koulun toiminnan edistäminen. Oppilaskunnan hallituksen tehtäviin katsottiin kuuluvan myös erilaisten kyselyjen toteuttaminen oppilaille ja sen muistaminen, että mielipiteitä on kysyttävä tarvittaessa koko oppilaskunnalta. Aivan uudeksi tehtäväksi ehdotettiin nuorten äänen kokoamista osaksi lainsäädäntötyötä.

Kyselyssä selvitettiin, mihin asioihin oppilaat olivat pyrkineet vaikuttamaan lukuvuoden aikana. Vastausten perusteella oppilaiden mielipidettä oli kysytty hyvinvointiin, esimerkiksi toiveruokiin ja teemapäiviin liittyvistä kokonaisuuksista.

Oppilaat olivat myös edistäneet koulu-yhteisön sosiaalisia suhteita vaikuttamalla kiusaamisen ja rasismien ehkäisyyn sekä erilaisuuden hyväksymiseen. Oppilaskunta oli päässyt vaikuttamaan koko koulua koskevaan oppilashuoltoon, kun sitä oli kuultu yhteisöllisessä oppilashuoltoryhmässä. Omaan lähiympäristöön tai kunnan tasoisiin asioihin oppilaskunnat olivat päässeet vaikuttamaan esimerkiksi Lasten parlamenttitoiminnan ja nuorisofoorumitoiminnan kautta.

Oppilaskunnan hallitukselta oli kysytty mielipidettä tai näkemyksiä esimerkiksi lasten vaikuttamisen mahdollisuuksiin, oppituntien opetusmenetelmiin ja säännöllisesti järjestettävään lasten toimintaan. Näkemyksiä oli koottu myös liittyen erilaisiin fyysisiin tiloihin kuten oppilaskunnan oman huoneen käyttöön, koulun pihaan tai alueiden käyttöön yhdessä koulun naapureiden kanssa. Oppilaat olivat

~~Oppilaskunnan hallituksen toiminta~~

”Pyrin vaikuttamaan lyhyesti sanottuna kouluympäristöön ja siihen että koulusta tulisi parempi paikka monella tapaa.”

päässeet kertomaan näkemyksiään väliaikaisten tilojen turvallisuuteen tai näihin tiloihin liittyviin hankintoihin. Erilaisiin sääntöihin liittyviä asioita oli kysytty oppilailta, kuten vaikkapa keppihevostelusäännöt pihalle.

Mielipiteitä ja näkemyksiä oli voitu antaa myös koulun rakenteellisiin asioihin kuten oppituntien keston, erityisiin teemoihin juhlissa tai monialaisiin oppimiskokonaisuuksiin liittyvistä asioista. Oppilaat olivat olleet itse aloitteellisia esimerkiksi tekemällä aloitteita sisävälitunneista tai kahvitauoista.

Mukana oli joukko vastauksia, jotka paljastivat, että oppilaskunnalta ei oltu kysytty mitään.

Hallituksen jäsenten roolit

Oppilaskunnan hallituksella on hyvä olla omat säännöt, joissa määritellään tehtävät ja tavoitteet. Tehtävien jakaminen hallituksen jäsenten kesken on ensiarvoisen tärkeää. Joskus samat oppilaat ovat mukana kaikissa koulun osallisuusryhmissä. Silloin on myös hyvä rajata oppilaiden osallistumista. Kuinka monessa voi olla mukana, että jaksaa ja ehtii tehdä kaiken ja vielä hoitaa opiskelun? Kaikkein aktiivisimpien oppilaiden tehtävien rajaaminen antaa tilaa toisille ja helpottaa myös niiden oppilaiden kuormaa, jotka kasaavat tehtäviä itselleen.

On myös hyvä, että kaikilla oppilailla on tiedossa, mitkä tekijät eväävät pääsyn hallituksen toimintaan tai millä perusteella oppilaskunnan hallituksen jäsen voidaan erottaa. Hallituksen jäsenen erottaminen on aina silloin tällöin esillä ohjaajien välisessä keskustelussa. Kokeneet konkarit muistuttavat, että mikäli joku valittu oppilas ei hoida hommiaan, voi ihan mutkattomasti vain pyytää mukaan varaedustajat ilman sen kummempia päätöksiä eikä valittua oppilasta kuitenkaan eroteta.

Tavanomaisten puheenjohtajan ja sihteerin lisäksi hallituksen jäseniä kannattaa roolittaa erilaisiin tehtäviin. Hyötyä tällaisesta on esimerkiksi toiminnan kuormituksen jakautumisessa, kaikki saavat aktiivisesta toiminnasta kokemuksia, ylpeys hallituksessa toimimisesta lisääntyy ja taidot karttuvat toimiessa. Hallituksessa on ollut mukana tiedottajia, kuuluttajia, huolikorvia, luokkien yhteyshenkilöitä, pöytäkirjan lukijoita, aloitelaatikon tyhjentäjiä, oppilaskunnan ilmoitustaulun hoitajia, yhteyshenkilöitä ja mitä koulussa onkin haluttu tukea. Roolit ovat voineet vaihdella vuosittain ja niitä on voitu luoda tarpeen mukaan.

Vaikka toimintaan on suhtauduttava arvokkaasti ja sen vaatimalla kunnioituksella ei toiminnan tarvitse olla tylsää, vaan pieni huumori on paikallaan. Kokeilla voi aina rohkeasti uusia tapoja toimia. Ketterän kokeilemisen periaatteella voidaan muuttaa jotain pienesti, lähteä liikkeelle rohkeasti, arvioida toimintaa nopeasti ja kehittää kokemuksen myötä uusi kokeilu. Kokeilemalla syntyy toimintaa, jota voidaan sitten korjailla, parannella, muokata ja uudistaa.

Jäsenten palkitseminen

Oppilaskunnat ja osallisuus Facebook-ryhmässä oli vuonna 2017–2018 kysely³ oppilaskunnan hallituksen palkitsemisideoista. Kysely toimi niin, että vastaaja syötti oman vastauksensa ja sen jälkeen hän valitsi aina pareittain mieluisimman vaihtoehdon. Kyselyn mukaan ehdottomasti paras oppilaskunnan palkitsemista pa on se, kun on ”mahdollisuus tehdä ’oikeita päätöksiä’, käyttää valtaa omien tarpeiden mukaan. Käyttää esim. omaa budjettia”. Seuraavat sijat menivät tällaisille ehdotuksille:

- Kivaa yhteistä tekemistä lukuvuoden päätteeksi.
- Työtä ei tarvitse tehdä pelkästään väli- ja ruokatunneilla.
- On valtaa päättää asioista esim. oppilaskunnan rahankäytöstä.
- Kevätretki.
- Ensisijaisesti tärkeää on se, että vaikuttamistyöllä on oikeasti merkitystä, mutta myös yhteiset virkistykset, yökoulut yms. tärkeitä myös.
- Ilo yhdessä tekemisestä sekä onnistumisen kokemukset!
- Me-henki.
- Tunne hyvästä mielestä!

Pohdittavaa

Onko hallituksen tehtäviä määritelty? Kuka sen on tehnyt?

Voivatko oppilaskunnan hallituksen jäsenet kokousta / hoitaa tehtäviään oppituntien aikana?

Onko oppilaskunta-aktiiveille ryhmäytymis, koulutus-, tai retki-päiviä?

Miten aktiivit palkitaan?

3) Kreditit kuuluvat Jukka Simolinille ja Innoduelille.

5. Oppilaskunnan hallituksen ohjaaminen

Tasapainoilu.

Se taitaa olla oikea sana.

Tasapainoilua sen välillä, että ohjaan, en määrää ja kuitenkin olen aikuisena paikalla ja neuvon.

Sen välillä, että saan oppilaiden toiminnan olemaan oikeasti heidän toimintaansa, ei aikuisten tehtävien toteuttamista ja kuitenkin autan ideoinnissa ja tuen oppilaita.

Tasapainoilua lopputuloksen kanssa: Saavatko oppilaiden jutut epäonnistua, mitä pieleen menneestä jutusta voi oppia? Oliko se minun virheeni? Kenen proggiksesta oli kyse?

Tasapainoilua rajojen kanssa: Missä menee oppilaiden omatoimisuuden raja? Ja ennen kaikkea, miten sen selittää kollegoille...

Ohjaajan toiminta

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaan opettajan työ oppimisen tukemisessa merkitsee paljon muutakin kuin perinteisesti ymmärrettyä opettamista. Oppilaskunnan toiminnan ohjaamisen peruseriaate lienee myös se, että ainakin hallituksen työskentely eroaa oppituntityöskentelystä. Toki työskentely lähentyy nykyistä käsitystä opiskelusta, joka sisältää yhteistoiminnallisen oppimisen erilaisine projekteineen ja monialaisine oppimiskokonaisuuksineen.

Mitä ohjaaminen oppilaskuntakontekstissa voisi sisältää? Opettaja kykenee omalla ammattitaidollaan luomaan oppilaskunnan hallituksen työskentelyyn

mukavan ja innostuneen ilmapiirin. Joskus on tullut esille Opinkirjon erilaisissa kerhotoimintaan liittyvissä piloteissa, että opettajan voi olla vaikea astua syrjään perinteisen opettajan kaikkietävästä roolista, aikuisen tehokkuudesta ja kerhohjaajan toiveesta saada aikaan jotain aivan erityisen upeata lopputuotosta. Osallisuus vie aina aikaa, kun kuunnellaan toistemme ajatuksia ja näkemyksiä, löydetään yhdessä ne polut, joita pitkin lähdemme kulkemaan ja päätämme, millainen lopputuotos on hyvä. Oppilaskunnan toiminnassa kannattaa olla armelias, antaa tapahtumien olla lasten ja nuorten näköisiä, varata suunnittelulle ja toteuttamiselle riittävästi aikaa. Toki aina silloin tällöin nuorten kanssa toimiessa asetelma saattaa ollakin toisin päin ja ohjaaja tarvitsee aikaa päästä mukaan toimintaan, jonka nuoret ovat käynnistäneet sähköisesti.

Joskus ohjaavat opettajat ovat nostaneet esille, sen että parasta toimintaa on syntynyt, kun hän on mahdollisesti unohtanut jotain ja oppilaat ovat vain todenneet jatkavansa tästä. Oppilaat ovat tarvinneet vain vaikkapa jonkun tulosteen tai pääsyn tietokoneen luo suunnittelemaan. Tosin aina välillä opettajat haluavat vinkkejä ja ideoita siitä, mitä tehdä silloin, kun toiminta ei ole aktiivista. Nämä ääriesimerkit kuvastavat ohjaamisen monipuolisuutta.

Ohessa esimerkinomaisesti ”katalysoivia” kysymyksiä ohjaamisen tueksi. Listan laatimisessa olemme hyödyntäneet Asko Leppilammen sivuillaan julkaisemaa listaa.

Suunnittelu

- Millaisia muutoksia haluaisitte?
- Miten saamme kaikki innostumaan ja sitoutumaan kehittämiseen?
- Miten teidän ajatustenne mukaan on tärkeitä huomioida kouluhyvinvoinnissa?
- Miten kouluhyvinvointi näkyy mielestäsi?
- Mikä olisi kannaltanne parhain ratkaisu?
- Mikä on koulumme perinne?
- Keitä tarvitsemme mukaan toteuttamaan?
- Miten saamme kaikki tietoiseksi toiminnasta?

Vaikuttaminen

- Millaisia muutoksia haluaisitte?
- Miten siihen mielestänne päästään?
- Kenelle asia mielestänne pitää esittää?
- Miten asia kannattaa mielestänne esittää?
- Keitä muita siihen tarvitsemme/tarvitsette?

Tapahtumien toteuttaminen

- Keitä tarvitsemme mukaan?
- Millaisella aikataululla teemme?
- Miten aiomme tehdä tämän?
- Milloin olemme tyytyväisiä tapahtumaan?

Toiminnan suunnittelu ja arviointi

Hyvänä suunnittelumallina on koettu sellainen vuosikello, johon ohjaava opettaja on ensin hahmottanut koulun omasta vuosikellosta lomat, vuotuisjuhlat ja muut kalenteriin sidotut koko koulua koskevat tapahtumat. Tämä luo toiminnalle raamit. Oppilaskunnan perinteiset tempaukset voidaan arvioida säännöllisesti ja miettiä perinteiden merkitystä. Toisaalta ne ovat mukava selkäranka, oppilaat osaavat odottaa niitä ja perinteet luovat koululle omaa henkeä. Toisaalta perinteet voivat kangistaa toimintaa ja uuden toiminnan kehittäminen voi olla haasteellista. Vanhat perinteet voivat viedä liikaa toimintakapasiteettia ja aktiiviset toimijat voivat kokea, että he eivät saa toteuttaa omia ideoitaan.

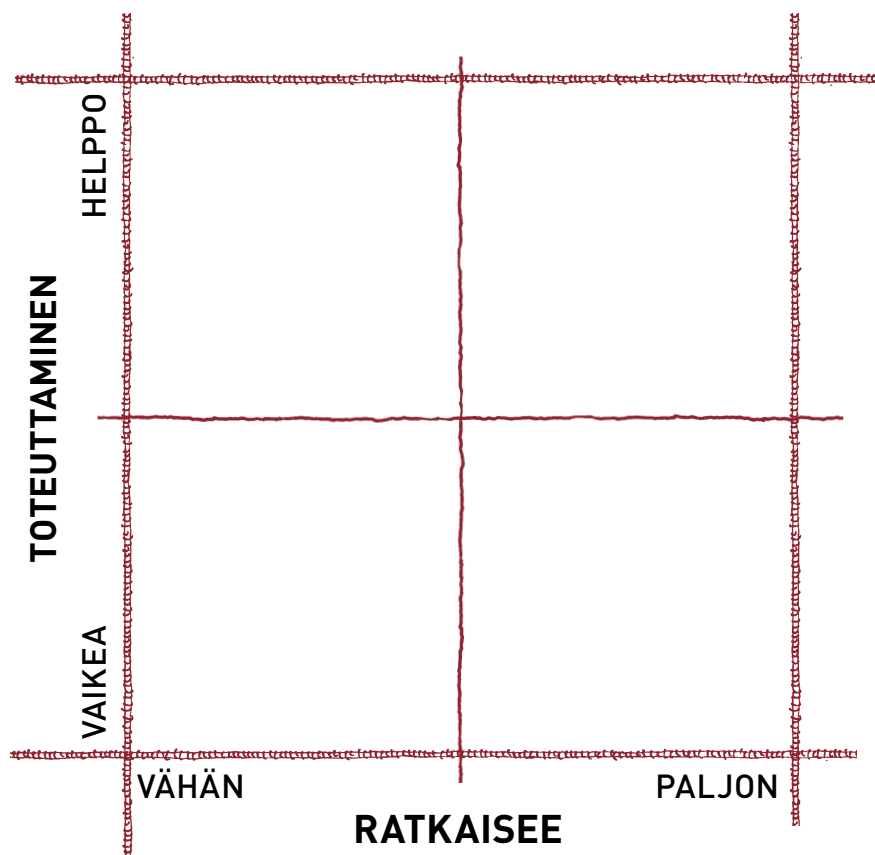
Opinkirjo on pilotoinut pari mallia, miten oppilaskunnan toimintaan voidaan koota kaikkien oppilaiden ajatuksia ja toiveita. Maatullin ala-asteella toteutettiin oppilaskunnan hallituksen äänestyspäivänä demokratiapäivä. Äänestyksen lomassa oppilaat saivat pienryhmissä kirjoittaa ”oppilaskunta-kysyy” -lapuille ajatuksiaan muutamasta teemasta. Teemat olivat: millaista toimintaa toivoo kouluun, mitä haluaa koulussa muuttua ja mikä on koulussa mukavaa. Toinen paja liittyi hyviin tekoihin ja siihen, kuinka tärkeää on tehdä myös pieniä hyviä tekoja. Kolmas paja oli liikunnallinen ja pajassa leikittiin oppilaiden suosikkileikkejä. Vaikka aikuisten silmin ei ehkä mitään kovin yllättäviä toiveita tai ajatuksia saatu kokoon, niin oppilaille kokemus mielipiteiden pohtimisesta ja kirjoittamisesta oppilaskunnan hallitukselle työstettäväksi oli merkittävä. Samalla toiminta antoi ohjaajalle kokonaisnäkömyksen oppilaskunnan ajatuksista ja uudelle hallitukselle heti tunteen siitä, että kaikkien näkömykset on huomioitava. Toiveet ja ajatukset koottiin yhteen ja niitä käsiteltiin oppilaskunnan hallituksessa pitkän toimintakautta.

Toinen esimerkki oli erään yhtenäiskoulun suunnittelupäivästä, jossa kokeiltiin ala- ja yläkoulun oppilaskuntien hallitusten yhteistä suunnittelupäivää. Toteutimme sen käyttäen unelmointiin kehitettyä peliä⁴. Pelin aikana sekä unelmointiin paremmasta että pohdittiin, miten sinne pääsee ja mistä sen huomaa. Tämäkin malli tuotti runsaan joukon ideoita ja ajatuksia. Työstettäväksi eteenpäin lähti toimintamalli kiusaamisen ehkäisemiseksi.

Suunnitteluun voisi liittyä vaikkapa tiedon keruu lapsilta tiloihin liittyvistä tunteista, koulukävely yhdessä rehtorin kanssa, jossa pohditaan koulutiloihin liittyviä fyysisiä, sosiaalisia tai psyykkisiä asioita. Luokat voisivat harjoitella brainstormausta, jossa pidättäydytään ideoiden arvioinnista ensi vaiheessa, sen jälkeen ideoita yhdistellään ja valitaan luokan yhteinen idea kouluviihtyvyyden parantamiseksi. Oppilaskunnan hallitus voisi taas ehkä yhdistää näitä ideoita ja kirkastaa muutaman suosikin, joista sitten äänestettäisiin koulun yhteinen idea.

4) pelin löydät osoitteesta omaoppilaskunta.fi

Ideota voi lajitella esimerkiksi nelikenttään

Kuvio 4
Ideoiden luokittelu niiden toteuttamisen ja ongelmien ratkaisemisen suhteen.

Suunnitelmat suunnitellaan ja pannaan toteen. Suunnitelmista ja toteuttamisesta opitaan vasta kun arvioidaan toimintaa. Yksi osallistava menetelmä on tarinaviiva, joka on konkreettisesti isolle paperille tai kartongille hahmoteltu viiva, johon kootaan tapahtumat, kuvaus tuotoksista, ajatuksia miten homma onnistui ja parannusehdotuksia. Kartonki voi olla oppilaiden näkyvillä jatkuvasti ilmoitustaululla, jolloin muutkin oppilaat näkevät mitä milloinkin tapahtuu ja miten sitä valmistellaan. Tämä voi samalla kutsua mukaan muita kiinnostuneita suunnittelemaan ja toteuttamaan. Samalla ohjaaja tulee koostaneeksi toiminnan historia-tietoa talteen seuraaville vuosille.

Hallituksen kokous

Oppilaskunnan hallituksen toiminnassa haetaan tasapainoa toiminnallisuuden ja tavanomaisten kokoustekniikoiden välillä. Liiallinen byrokraattisuus tai paperinmakuinen toiminta ei vastaa oppilaiden tarpeeseen osallistua yhteisön toi-

mintaan monitasoisesti. Toiminnan raamitusta toki tarvitaan. Kokouksissa huolehditaan siitä, että kaikilla on mahdollisuus esittää näkemyksissään, jolloin ryhmän on oltava turvallinen. Kokouksessa käsiteltävät asiat on tiedossa etukäteen, jolloin osallistujat ovat voineet keskustella niistä ennakoon oman luokkansa ja muiden oppilaiden kanssa. Kokouksissa tehdyt päätökset kirjataan muistiin, jotta osallistujat pystyvät viestimään niistä eteenpäin.

Ohjaava opettaja luo rutiinit yhdessä oppilaiden ja kouluuyhteisön aikuisten kanssa. Sovittavia asioita ovat erityisesti:

- miten usein kokoonnutaan
- millä ajalla, oppitunnit, välitunnit
- miten muistutetaan, teknologian hyödyntäminen, eri appien hyötykäyttö yhteydenpidossa
- hyödynnetään teknologiaa asioiden muistiinkirjaamisessa ja jakamisessa, esim. kokouspöytäkirjat jaetaan pdf:nä kaikille
- kokouskäytänteet, muistetaan myös uudentyypiset kokoukset, etäyhteydet mikäli oppilaat useassa eri rakennuksessa
- päätöksentekokokoukset, päätökset dokumentoidaan
- päätösten julkistaminen, avoimuus, tiedottaminen, ilmoitustaulu
- kuinka kauan kokouspöytäkirjoja pitää säilyttää? (peruskoulun oppilaskunnat voinee käsitellä rekisteröimättöminä yhdistyksinä, jotka eivät ole oikeustoimikelpoisia)
- mieluusti asiat muistiin koulun omaan toimintakertomukseen
- milloin, vaihteleva ajankohta, oppitunnit...
- mitä asioita käsitellään? Kuka päättää?
- etukäteissuunnittelu, mitä tässä kokouksessa käsitellään, tehdään asialista tai mikäli on esityksiä niin esityslista; malleja löytyy omaoppilaskunta.fi -sivustolta

Kokousten järjestämisen tiheys riippuu koulun koosta ja toiminnasta yleensäkin. Kokoontumisten säännöllisyys on kuitenkin todettu edistävän toimintaa. Säännöllisyys ja järjestelmällisyys luovat toiminnalle uskottavuutta niin oppilaiden kuin opettajien silmissä.

Joissakin kouluissa on kokeiltu laajaa oppilaskuntatoimintaa, jolloin oppilaskunnan hallituksen kokoukseen voivat tulla kaikki halukkaat. Jotta toimintaa saadaan järjestettyä, kannattaa tällaisissa malleissa valita hallitukseen jäsenet, jotka ainakin osallistuvat kokouksiin. Tällaisissa laajennetuissa kokouksissa on syytä käyttää erilaisia yhteistoiminnallisia menetelmiä. Näissä kokouksissa on ohjaavalla opettajalla mahdollisuus totuttaa oppilaat koulun suosimiin yhteistoiminnallisiin menetelmiin. Lisäksi voi kokeilla uusia variaatioita tutuista yhteistoiminnallisista menetelmistä.

Luokkakokoukset

Helppo ja selkeä osallistamisen tapa koulussa on luokkakokousten järjestäminen. Niissä kaikki oppilaat pääsevät osallistumaan ja vaikuttamaan päätöksentekoon. Luokkakokousta varten voidaan varata oppitunti kuukausittain tai muutama lukukauteen. Samalla tunnilla voidaan käydä läpi luokanohjaajan asiat, jolloin erillisiä luokanohjaajan tuokioita / tunteja ei tarvita. Kokoustuntia pitävän opettajan rooli on ohjata kokouksen kulkua ja huolehtia, että luokka käy läpi esityslistan asiat ja toimittaa kokouspöytäkirjan eteenpäin.

Luokkakokouksissa voidaan päättää:

- Toiveruuista
- Turnauksista
- Hankinnoista
- Retkistä
- Teemapäivien ohjelmista
- Monialaisista oppimiskokonaisuuksista
- jne.

Esityslistalla on opettajien ja muun koulun henkilökunnan kohtien lisäksi oppilaskunnan hallituksen asiat ja yksittäisten oppilaiden tai luokkien tekemät ehdotukset. Oppilaskunnan hallitus voi koota eri toimijoiden toiveet esityslistalle. Luokan kokouspöytäkirja pitää toimittaa eteenpäin oppilaskunnan hallitukselle, joka laskee esim. eniten ääniä saaneen vaihtoehdon ja tiedottaa päätöksistä. Kokouspöytäkirjan tekeminen sähköisesti helpottaa ja nopeuttaa toimintaa. Luokkakokousten päätöksistä tiedottaminen ja niiden mukaan toimiminen on ensiarvoisen tärkeää.

Muut

Oppilaskunnan hallituksen toimintaan kuuluu myös säännölliset tapaamiset rehtorin (esim. kerran lukukaudessa) kanssa, osallistuminen opettajien kokouksiin oppilaskuntaan liittyvissä asioissa, toiminnan esittely vanhempainillassa ja yhteistyö esim. vanhempaintoimikunnan / yhdistysten kanssa. Oppilaskunnan aktiiveilla voi olla myös yhteistyötä toisten koulujen ja kunnan muiden toimijoiden kanssa.

Pohdittavaa

Milloin olet keskustellut oppilaskunnan hallituksen tavoitteista jäsenten kanssa?

Millaisia keinoja koulullanne on käytössä oppilaskunnan hallituksen jäsenten tukemisessa toiminnassa?

Lopuksi

Kaikki ei mene ihan aina putkeen. Joskus suunnitelmat ovat liian optimistisia ajankäytön, taidon, jaksamisen ja innostuksen suhteen. Joskus mieli on maassa, kun aktiivien joukko jää pieneksi ja innostuksen tulen sytykkeet ovat märkiä. Sellaisissa hetkissä, kannattaa muistaa, että yksikin onnistuminen on merkityksellistä. Kimallus oppilaan silmissä, kuiskaus: Sain uuden ystävän. Ohjaajalle ehkä pieneltä tuntuva asia, mutta lapselle iso juttu, muisto, jota hän kantaa mukanaan läpi elämänsä.

Niinä päivinä, kun homma ei oikein suju, kannattaa muistaa, että oppilaskunnan toiminta on oppilaita ja oppilaiden oppimista varten. Lapset ja nuoret oppivat vaikuttamaan, olemaan osallisina, järjestämään tapahtumia ja ennen kaikkea he oppivat yhdessä tekemistä ja toisten huomioimista. Tätä kaikkea he oppivat silloinkin, kun asia ei aikuisten mielestä ole mennyt ihan niin kuin suunniteltiin. Kaiken ei aina tarvitse olla loistavan mahtavaa, ei isoa, eikä valtakunnallisesti merkittävää, ei edes koko koulun nähtävää.

Oppilaskunnan järjestämät toiminnot ovat lasten ja nuorten näköisiä ja oloisia, joskus rosoisia eikä aina niin viimeistelyjä. Mikäli oppilaat ovat tyytyväisiä ja kokevat onnistumisen, niin se riittää. Se riittää koko kouluyhteisölle, kotiväelle ja muille oppilaille. Rento ohjaaminen voi olla kokeilemisen arvoinen asia ja joskus kotikutoisuus on ihan pop. Jari T. Hakala (2016) muistuttaa kohtuudesta ja perfektionismin kuluttavasta voimasta. Kasi tai seiskakin riittää usein.

Lähteet

- Allardt, E. (1976) Hyvinvoinnin ulottuvuuksia. WSOY.
- Grönlund, K. ja Wass, H. (2016) Poliittisen osallistumisen eriytyminen - eduskuntavaalitutkimus 2015. Oikeusministeriö.
- Hakala, J.T. (2016) Kohtuuden kirja: näkökulmia ääriyhteiskuntaan. Talentum Pro.
- Karhuvirta, T. ja Lestinen, L. (2015) Aktiiviseksi alakoulussa – merkityksellistä osallistumista oppilaskunnassa tai globaalijärjestöjen kanssa? Nuorisotutkimus 3-4/2015. ss. 4–19.
- Kiilakoski, T., Gretschel, A. ja Nivala, E. (2012) Osallisuus, kansalaisuus, hyvinvointi. Teoksessa Gretschel, A. ja Kiilakoski, T. (toim.) Demokratiaoppitunti. Lasten ja nuorten kunta 2010-luvun alussa. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 118. ss. 9-33.
- Konu, A. (2002) Oppilaiden hyvinvointi koulussa. Tampereen yliopistopaino Oy. Juvenes Print.
- Koulun hyvinvointiprofiili. www.koulunhyvinvointiprofiili.fi. [www-lähde luettu 8.10.2018]
- Leppilampi, A. <http://asko.leppilampi.com/?s=katalyyttiset> [www-lähde luettu 14.9.2018]
- Mager, U. ja Nowak, P. (2011) Effects of student participation in decision making at school. A systematic review and synthesis of empirical research. Educational Research Review 7 . ss 38–61.
- Opetushallitus (2011) Demokratiakasvatusselvitys. Raportit ja selvitykset. 2011:27.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö (2012) Perusopetuksen laatukriteerit. Perusopetuksen, perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnan sekä koulun kerhotoiminnan laatukriteerit. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2012:29.
- Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet (POPS) 2014.
- Perusopetuslaki 1998/628.
- Stenvall, E. (2018) Yhteiskunnallinen osallisuus ja toimijuus: Lasten osallistuminen, kansalaisuus ja poliittisuus arjen käytäntöinä. Suomen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print.
- Välivaara, H., Paakkari, L., Aro, T. ja Torppa, M. (2018) Kouluhyvinvointi oppilaiden kuvaamana. Kasvatus. Vol. 49 (1) ss. 6–19.
- Aineistona on hyödynnetty myös Kehittämiskeskus Opinkirjon tekemää kyselyä oppilaskunnan toiminnasta keväällä 2018.

Kysely oppilaskunnan toiminnasta

Odotukset	Mitä odotan oppilaskuntatoiminnalta?
Toiveet	Millaisia toiveita minulla on?
Ehdotukset toiminnaksi	Mihin oppilaskunnan tulisi vaikuttaa?

Oppaan lähtökohtana on ollut käsitys siitä, että osallisuus on osa koulun hyvinvointityötä. Oppilaskunta lakisääteisenä koulujen osallisuusrakenteena on tärkeässä roolissa hyvinvoinnin edistämisessä.

Opas on jaettu viiteen lukuun. Oppilaskunta ymmärretään osallistavana ja osallistuvana koulun rakenteena, jolla on useita eri tehtäviä. Kirjassa avataan oppilaskunnan ohjaajan tehtäviä, oppilaskunnan hallituksen valintaa ja hallituksen tehtäviä oppilaskunnan edustajina. Lopuksi oppaassa on esimerkkejä, joita ohjaaja voi hyödyntää toimintaa ohjatessaan. Lukuihin on koottu ohjaajalle pohdittavaksi oleellisia näkökulmia ja kysymyksiä.

OPINKIRJO
KEHITTÄMISKESKUS

Kehittämiskeskus Opinkirjo
Mariankatu 15 A 11, 00170 Helsinki
www.opinkirjo.fi

ISBN 978-952-5853-58-2 (PDF)

ISBN 978-952-5853-57-5 (painettu)